

ปัญหา	วิธีการแก้ปัญหา	วิธีการป้องกันปัญหา
- ปัญหาเด็กวัยอนุบาลที่ขี้บอดขี้ร้อง - ปัญหาการทะเลาะวิวาท - เรื่องนุกรุกที่ดิน - ปัญหาการลักขโมย - ยางแผ่น	- ส่งเสริมให้นักเรียนเล่นกีฬา - ชาวบ้านหยิบยกปัญหานี้มาประชุมกัน แล้วตกลงกันว่า จะทำงานร่วมกับตำรวจ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจสกัดจับแล้วสอบถาม ชื่อพ่อแม่ของเด็ก แล้วเชิญพ่อแม่มาประชุมเพื่อหาทางแก้ปัญหา ร่วมกัน (วิธีการเช่นนี้เป็นการใช้ # 4 ใน The Four Options Model for Handling Conflict โดยเป็นการแก้ปัญหาร่วมกันของเจ้าหน้าที่ของรัฐกับผู้มีปัญหา) - ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และ คณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ร่วมกัน เป็นคณะกรรมการ เชิญคู่กรณีมาพูดคุย และชี้เขต แล้วให้คณะกรรมการเป็นผู้ตัดสิน (วิธีการเช่นนี้เป็นการใช้ # 2 ใน The Four Options Model for Handling Conflict) - มีกติการ่วมกันว่าผู้ลักขโมยยางแผ่น ต้องเสียค่าปรับให้กองทุนหมู่บ้าน ครั้งละ 3,000 บาท	
ชุมชนบ้านตะโหนด - ความขัดแย้งระหว่าง ชาวบ้านกับรัฐเรื่องเขต ที่ดินทำกินและพื้นที่ป่า - ความขัดแย้งระหว่าง ชาวบ้านกับรัฐเรื่องการ สร้างอ่างเก็บน้ำของ ชลประทาน	- ยังไม่มีการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา เพราะชาวบ้านไม่มีโอกาสจะพูดคุย กับเจ้าหน้าที่รัฐ - ประกอบกับวิธีคิดที่แตกต่างกัน ในขณะที่ชาวบ้านมองเรื่องเศรษฐกิจ พอเพียง การพึ่งตนเอง การมองปัญหา อย่างองค์รวม มุ่งผลที่คุณภาพชีวิตของ ชุมชน ชาวบ้านเห็นว่าต้องให้ชุมชน	

ปัญหา	วิธีการแก้ปัญหา	วิธีการป้องกันปัญหา
- การใช้ทรัพยากรชุมชนการบุกเบิกพื้นที่ป่า	- องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นตัวกลางระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้าน (วิธีการเช่นนี้เป็นการใช้ # 3 ใน The Four Options Model for Handling Conflict โดย อบต. ทำหน้าที่เป็นคนกลาง)	- มีกฎระเบียบที่รับรู้ร่วมกันในการใช้ป่าและการแบ่งปันน้ำ
บ้านสระแก้ว - การทะเลาะวิวาทช่วงงานเทศกาลและมีการดื่มแอลกอฮอล์ - การทะเลาะกันเมื่อมีการเลือกตั้ง - การจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัว	- ชาวบ้านถือว่าเป็นลูกหลาน ให้พ่อแม่มารับรู้ความประพฤติของลูก แล้วให้ไปอบรมสั่งสอนกันเอง - ไม่ได้แก้ไขอะไร เวลาผ่านไปก็หมดเรื่องไปเอง - ให้คณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรร	
ปางมะผ้า - ปัญหาที่ดินทำกิน - การแบ่งปันฝักเป็นฝ่ายเมื่อมีการเลือกตั้ง	- มีการเสนอแนวคิดทฤษฎีป่าไม้แผนใหม่ เป็นการแก้ปัญหาเพื่อให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกิน และเจ้าหน้าที่รัฐสามารถพิทักษ์ผืนป่าได้ไปพร้อมๆ กัน (วิธีการเช่นนี้เป็นการใช้ # 4 ใน The Four Options Model for Handling Conflict) - ไม่ได้แก้ไขอะไร เวลาผ่านไปก็หมดเรื่องไปเอง	

ชุมชนแออัดในเขตเมือง ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหลายกลุ่ม มีการแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่า แล้วแย่งชิงตำแหน่งผู้นำชุมชนกัน การเป็นผู้นำชุมชนทำให้ได้มาซึ่งการครอบครองและจัดสรรผลประโยชน์หรือทรัพยากรที่ได้มาจากรัฐ และ/หรือ ฝ่ายการเมือง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากการจัดสรรประโยชน์ที่ไม่ลงตัว ฝ่ายหนึ่งมองว่าเป็นการจัดสรรผลประโยชน์เพื่อพรรคพวกตัวเอง การแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่านี้นำไปสู่ผลเสียต่อการรวมตัวกันเพื่อการจัดการคุณภาพชีวิตที่ดีในชุมชน และการแก้ปัญหาสำคัญของชุมชน คือ (1) ปัญหาเรื่องที่ดิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน และ (2) ปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาอาชญากรรม กล่าวคือ ปัญหาเรื่องที่ดินซึ่งอยู่ในการเจรจาซื้อขายกับเจ้าของที่ดิน ชาวบ้านก็ไม่ได้รวมตัวกันทั้งชุมชนเพื่อเจรจากับเจ้าของที่ดิน แต่แบ่งกันเป็นกลุ่มๆ ละไม่กี่หลังคาเรือน แล้วเจรจากับเจ้าของ เมื่อข้อตกลงที่ได้ไม่เหมือนกัน บางกลุ่มก็ได้ข้อตกลงที่น่าพอใจ แต่บางกลุ่มก็จำยอมต้องรับข้อตกลง ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างกลุ่ม ที่เห็นเด่นชัดคือความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนกลุ่มเก่ากับกลุ่มใหม่

เมื่อมีการแบ่งเป็นกลุ่มๆ ชาวบ้านไม่สามารถรวมตัวกันได้ การดำเนินการเพื่อคุณภาพชีวิตในแนวคิดของยุทธธรรมชุมชนจึงไม่เกิดขึ้น การป้องกันและแก้ไขปัญหายาอาชญากรรม เช่น ปัญหายาเสพติดจึงเป็นการทำแบบเผื่อระวัง แต่ไม่มีกิจกรรมหรือการดำเนินการใดที่เป็นการป้องกันหรือแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

กล่าวได้ว่าลักษณะความขัดแย้งของชุมชนดังกล่าว เป็นความขัดแย้งในระดับชุมชนในเรื่อง การจัดสรรผลประโยชน์ หรือทรัพยากร และความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนกลุ่มเก่ากับผู้นำชุมชนกลุ่มใหม่ แต่ไม่มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา

สำหรับกระบวนการระงับข้อพิพาทในระดับปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น เป็นการระงับข้อพิพาทด้วยการตัดสินความหรือการจัดการยุติความขัดแย้งโดยปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลหรือบารมี เป็นที่เคารพ, ยำเกรง หรือเกรงอกเกรงใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความขัดแย้งนั้น วิธีการเช่นนี้เป็นการใช้ # 2 ใน The Four Options Model for Handling Conflict เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการตัดสินความและหวังผลให้เกิดการประนีประนอม (compromise) ไม่ใช่การอยู่ร่วมกันอย่างบูรณาการ (integration) จึงไม่ถือว่าเป็นวิธีการระงับความขัดแย้งในกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้ที่มีความขัดแย้งหรือมีปัญหากันไม่ได้คิดร่วมกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาหรือความขัดแย้งของตน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการระงับความขัดแย้งขึ้นกับคุณลักษณะส่วนตนของผู้ระงับความขัดแย้งและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ระงับความขัดแย้งกับผู้ที่มีความขัดแย้ง เมื่ออธิบายปรากฏการณ์นี้ด้วยทุนทางสังคม พบว่าความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมเป็นความสัมพันธ์แนวดิ่ง กลุ่มผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชนเท่านั้นที่เข้าถึงทรัพยากร เกียรติยศ, อำนาจ, และโอกาสดีที่เกิดจากความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐ

คนที่ไม่มีโอกาสดังกล่าวจึงต้องสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับคนที่เข้าถึงได้มากกว่า

ชุมชนเกษตรในชนบท ชาวบ้านในสังคมชนบทมีการรวมตัวกันได้ดี ใช้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในกระบวนการต้นความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยใช้ # 4 ของ The Four Options Model for Handling Conflict กล่าวคือ เมื่อมีความขัดแย้งกัน ทั้งสองฝ่ายร่วมกันหาทางแก้ปัญหา ทำความตกลงร่วมกันด้วยสันติวิธี โดยการสร้างกติกาชุมชน หาทางป้องกันปัญหา แก้ปัญหา และจัดกิจกรรมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในชุมชนร่วมกัน

การจัดการกับความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งมีทั้งความขัดแย้งในระดับบุคคลคือระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน และความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐ

กรณีความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านทั้งที่เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคล เมื่ออธิบายด้วย The Four Options Model for Handling Conflict พบว่า ชาวบ้านใช้วิธีการระงับข้อพิพาทในสองรูปแบบ แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน แต่ละสถานการณ์ และความสัมพันธ์ของผู้ที่มีความขัดแย้ง กล่าวคือ มีทั้งที่ใช้ # 2 โดยให้คนกลางเป็นผู้ใช้อำนาจในการตัดสินความหรือออกความเห็นว่าจะจัดการกับเรื่องนี้อย่างไร ใครหรือฝ่ายใดต้องทำอะไร อย่างไร หรือปฏิบัติต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างไร คนกลางในที่นี้มีทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ตัดสินด้วยคนเดียวและกลุ่มบุคคลที่ใช้ความเห็นร่วมกันในการตัดสิน นอกจากการตัดสินเพื่อระงับความขัดแย้งแล้วยังหมายรวมถึงการตัดสินใจในการจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วย ตัวอย่างเช่น การที่กำนันตำบลตะโหมดและคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ในการดูแลและจัดการกับปัญหายาเสพติด โดยที่ผู้เสพและครอบครัวไม่ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจด้วย ข้อที่พึงระวังคือ กรณีที่มีการใช้ # 2 บางครั้งผู้ที่เป็นคนกลางสามารถหาผลประโยชน์จากการทำหน้าที่นี้ด้วย ดังที่เกิดขึ้นที่บ้านเขาย่าที่มีเจราจต่อร้องเรียกค่าเสียหายกัน 70,000 บาท แต่เจ้าทุกข์ได้ 50,000 บาท ผู้ใกล้ชิดเอาไว้ 20,000 บาท ในบางพื้นที่และในบางสถานการณ์ ชาวบ้านใช้ # 3 คือการที่คนกลางมาช่วยให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ กรณีที่ใช้ # 3 คนกลางมักเป็นคณะบุคคล กรณีเช่นนี้เกิดขึ้นได้ดีในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในแนวนราบ มีความผูกพันและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมือนญาติพี่น้องเป็นทุนทางสังคมแบบ Bottom-up ที่เด่นชัดคือ ชุมชนของกลุ่มพลอซึ่งเป็นชุมชนทางวัฒนธรรม

สำหรับความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐนั้น การระงับหรือการจัดการกับความขัดแย้งด้วยในวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยการใช้ #3 โดยมีคนกลางมาทำหน้าที่ช่วยให้ตัวแทนชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน และ/หรือ # 4 โดยการที่ตัวแทนชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐมาปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันโดยไม่มีคนกลางนั้น จะเกิดขึ้นต่อเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐยอมลดทอนอำนาจตนเอง เป็นการทำงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการเปลี่ยนวิธีคิดโดยการคิดนอกกรอบจากการใช้กฎหมายหรือการทำงานในหน้าที่เฉพาะของตน แต่จะต้องมีวิธีคิดแก้ปัญหแบบ Peacemaking Model กล่าวคือ

เริ่มคิดจากการมีจิตใจที่เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ มุ่งหวังต่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขของทุกฝ่าย แล้วมองปัญหาแบบองค์รวมและคำนึงถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรมด้วย ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินของชาวบ้านในอำเภอปางมะผ้ากับการทำงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในขณะที่ชาวบ้านต้องการใช้พื้นที่ป่าเพื่อเป็นที่ดินทำกิน แต่เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาผืนป่า สามารถแก้ไขได้ด้วยการเปลี่ยนวิธีคิดและการจัดการของเจ้าหน้าที่รัฐ การพูดจาทำความเข้าใจกับชาวบ้าน หาทางออกร่วมกันว่าในการแก้ปัญหา เป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐ แต่หากเจ้าหน้าที่รัฐยังไม่เปลี่ยนวิธีคิดและมุ่งทำงานตามหน้าที่เฉพาะของตน การคิดหาหนทางโดยการพูดคุยกับชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกันย่อมไม่เกิดขึ้น

เรื่องยุติธรรมชุมชน ทั้งในระดับของการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและปัญหาต่างๆ ของชุมชนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต และในระดับของการแก้ไขผู้กระทำผิดโดยชุมชนนั้น ชาวบ้านใช้ #4 ของ The Four Options Model for Handling Conflict ในการจัดการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา กล่าวคือ มีการประชุมปรึกษาหารือและหาทางแก้ปัญหาและ/หรือป้องกันปัญหาร่วมกัน ในการจัดการ และ/หรือ ป้องกันความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยการสร้างกติกาชุมชนร่วมกัน กติกาชุมชนมีทั้งข้อปฏิบัติ ข้อห้าม และบทลงโทษ กติกาเหล่านี้เกิดขึ้นได้ทั้งเมื่อยังไม่มีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น แต่ชาวบ้านร่วมกันกำหนดกติกาเพื่อป้องกันปัญหา และมีทั้งที่เกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาแล้ว และร่วมกันกำหนดกติกาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและป้องกันปัญหานั้นๆ ในอนาคต กติกาชุมชนได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน เพราะเป็นกติกาที่ตนมีส่วนร่วมในการกำหนดและอยู่ในบริบทสังคมของตน เป็นกติกาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เข้าใจและรับรู้ง่าย นอกจากนั้นด้วยความสัมพันธ์ในทางราบของผู้คนในชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กันอันญาติพี่น้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้มีการจัดการกับปัญหาด้วยเมตตาธรรม เช่น การจัดการกับปัญหาอาชญากรรมหรือพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น การลักขโมย การหนีเรียน พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุที่ชาวบ้านรู้สึกว่า “เป็นคนบ้านเดียวกัน” “พวกเดียวกัน” “ลูกหลานของเรา” ทำให้การจัดการกับเรื่องดังกล่าวเป็นการว่ากล่าวตักเตือนห้ามปราม หรือใช้กติกาชุมชนเข้ามาจัดการกับปัญหา การดูแลพฤติกรรมก็เป็นการดูแลในฐานะลูกหลานบ้านเรา ดังที่ปรากฏในชุมชนเขาย่า ที่มีการดูแลพฤติกรรมผู้กระทำผิดด้วยเครือข่ายชุมชน เป็นการดูแลให้เขาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างบูรณาการขั้นสูงสุด คือช่วยเหลือ ดูแลอย่างยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการให้ความช่วยเหลือทุกอย่างเพื่อให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ข้อ 2: เพื่อศึกษาบริบทสังคมที่ทำให้วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่

สังคมไทยมีทุนสังคมวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นยังคงดำรงอยู่ แม้ว่าจะแปรเปลี่ยนไปบ้างในรายละเอียด ได้แก่ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง (mediator) มักทำในรูปของกลุ่มคนหรือคณะกรรมการ การร่วมกันคิดร่วมกันสร้างกติกาที่ส่งผลให้กติกานั้นเป็นที่ยอมรับของทุกคนในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การระงับข้อพิพาทที่เป็นอยู่ในชุมชนชนบทสามารถอธิบายได้ด้วยกระบวนการยุติธรรมชุมชนมากกว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กล่าวคือชุมชนมีมาตรการในการป้องกันปัญหาความขัดแย้ง มีการสร้างกติการ่วมกันเพื่อป้องกันปัญหารวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีมากกว่าจะรอให้มีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วค่อยแก้ปัญหา

บริบททางสังคมที่ทำให้วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทยังดำรงอยู่ อธิบายได้ด้วยความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย ที่ส่งผลให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นทั้งความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติ ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชน และชุมชนข้างเคียง เช่น การที่ชาวบ้านรวมตัวกันเป็น "กลุ่มเกลอ" ก็เป็นการรวมตัวกันโดยไม่ได้นับถึงความเป็นชุมชนทางภูมิศาสตร์ แต่เป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มคนที่ต้องการสร้างและกระชับความสัมพันธ์กันในฐานะเพื่อนมนุษย์ ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ทำให้รู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน ความสัมพันธ์แบบนี้ส่งผลให้มีการรวมตัวกันได้ดี ความรู้สึก "เป็นพวกเป็นพ้อง" ความรู้สึกว่าเป็นคนบ้านเดียวกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน ลูกหลานของคนบ้านเดียวกันก็คือลูกหลานของเรา เรายืมที่มาจากที่เดียวกัน การที่คนบ้านเขาอย่าใช้วัฒนธรรมเกลอในการจัดการคุณภาพชีวิตและปัญหาสังคมต่างๆ รวมทั้งปัญหาอาชญากรรม เพราะ "เกลอ" เป็นวัฒนธรรมที่สร้างและรักษาความสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่มคน การให้เกียรติกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่เท่าเทียมกันที่ไม่มีชั้นวรรณะ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนญาติพี่น้อง การที่กลุ่มเกลอถือว่า "ลูกหลานของเกลอก็เหมือนลูกหลานของเรา" การจัดการกับปัญหาเด็ก/เยาวชนกระทำผิดหรือมีความประพฤติไม่เหมาะสมก็เป็นการจัดการในฐานะ "ลูกหลานของเรา" ผู้อาวุโสอยู่ในฐานะ "ผู้ให้" ที่ให้ทั้งโอกาสกลับตัว แก่ตัว ให้การอบรมแนะนำสั่งสอน ผู้น้อยก็ตอบแทนด้วยการเชื่อฟัง เป็นการแสดงถึงความกตัญญู ซึ่งระบบอุปถัมภ์ตั้งอยู่บนแนวคิดเรื่อง กตัญญูกตเวทียหรือบุญคุณ

"ผู้อาวุโส" "ผู้ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ" "ผู้ที่ได้รับการยอมรับ" เหล่านี้สามารถทำหน้าที่ของตนได้ก็เพราะได้รับ "ความไว้เนื้อเชื่อใจ" และบุคคลเหล่านั้นต่างก็พยายามรักษาความไว้เนื้อเชื่อใจด้วยการทำงานร่วมกับคนอื่นๆ ในรูปของคณะกรรมการบ้าง เครือข่ายบ้าง กลุ่มเกลอบ้าง

ทุนวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง การอธิบายทุนวัฒนธรรมในแนวคิด วัฒนธรรมชุมชน ที่เป็นกลไกที่สร้างความสัมพันธ์และคงความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนไว้ด้วยกัน ความสัมพันธ์ที่วามนี้มีการรักษาและดำรงไว้ด้วยกลไกทางวัฒนธรรม การที่ชาวพุทธและมุสลิมจัดพิธีบูชาทอดโตะละหมาดร่วมกันทุกปี ก็เป็นการตอกย้ำความเป็นพวกเดียวกัน การที่ชาวบ้านบ้านสระแก้วส่วนใหญ่นามสกุลลงท้ายว่า “โธสง” เป็นนัยที่เตือนให้รู้ว่าเราเป็นพวกเดียวกันที่อพยพมาจากอำเภอพุทไธสง

เมื่ออธิบายทุนทางสังคมด้วยแนวคิดเครือข่ายการตอบแทนและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ที่ว่า อธิบายว่าทุนทางสังคมไทยอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ 2 ประการ คือ หลักการตอบแทนกัน (reciprocity) และหลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (communalism) พบว่า ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีการรวมตัวกันได้เป็นอย่างดี คือ การเห็นความจำเป็นและประโยชน์ร่วมกันในการจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเห็นได้จากการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการของบ้านทุ่งฟ้าฮ่าม ที่มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่างๆในชุมชน และการรวมตัวของคนบ้านตะโหนดในการสร้างปัจจัยพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า โรงเรียน โดยไม่ได้พึ่งพางบประมาณของรัฐ แต่เกิดจากการที่คนในชุมชนตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อ 3: เพื่อเปรียบเทียบแนวคิด หลักการ และวิธีการปฏิบัติของ วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทยกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นชุดความคิด ความเชื่อ และความรู้ ชุดใหม่ในการจัดการกับอาชญากรรมและความขัดแย้ง เมื่อใช้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปปฏิบัติในรูปของกระบวนการ จึงมีการนำกระบวนการนี้ไปใช้ใน 2 กระบวนการ คือ (1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ (2) กระบวนการยุติธรรมชุมชน

การวิจัยครั้งนี้พบว่า การระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย มีทั้งในรูปของการจัดการกับความขัดแย้งที่ทำเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว โดยใช้กติกาชุมชน และการป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทเกิดขึ้น ในรูปของการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ประเด็นวิเคราะห์คือ การจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยใช้กติกาชุมชนนั้น สอดคล้องกับแนวคิดหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือไม่ และการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมนั้น เป็นการดำเนินการตามวิถีทางของกระบวนการยุติธรรมชุมชนหรือไม่

การสร้างกติกาชุมชนทั้งเพื่อป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งนั้น ชุมชนทำโดยการระดมสมองให้ชาวบ้านหรือตัวแทนชาวบ้านทุกกลุ่มมาร่วมกันคิดร่วมกันทำ และถือเป็นข้อตกลง

ร่วมกันที่ทุกคนยอมรับและถือปฏิบัติ คนที่เข้าร่วมในกระบวนการนี้ก็เพราะรับรู้ถึงประโยชน์ที่ตนและชุมชนจะได้รับ ทุกคนยอมรับในวิถีทางนี้ และเมื่อมีการประพฤติปฏิบัติผิดไปจากข้อตกลงหรือกติกาชุมชนก็มีบทบัญญัติให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายกัน มีกระบวนการบูรณาการเพื่อให้ทุกคนมีความสัมพันธ์ที่ดีและมีความผูกพันกับสถาบันทางสังคม มีทักษะในการอยู่ร่วมกันอย่างยอมรับและให้เกียรติกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่เท่าเทียมกันและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมชุมชน

วิถีทางกระบวนการยุติธรรมชุมชน

ภายใต้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมใน 2 รูปแบบคือ (1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ (2) กระบวนการยุติธรรมชุมชนนั้น ผลการวิจัยพบว่า

วิถีชีวิตของชุมชนที่ดำรงอยู่อย่างสันติตามแนวคิดวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (active citizen) มีการสื่อสาร การประชุม การทำข้อตกลงหรือกิจกรรมร่วมกัน มีการทำกิจกรรมเพื่อคุณภาพชีวิตร่วมกัน และผู้ที่เข้าร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมเหล่านั้น เข้ามาด้วยการรับรู้ในประโยชน์ที่ตนและชุมชนจะได้รับ การอยู่ร่วมกันในชุมชนมีการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล การให้เกียรติ (respect) ในความเป็นตัวตนและความแตกต่างกัน ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นในชุมชนที่ไม่มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตในชุมชน ต่างคนต่างอยู่ และมีความขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ และ/หรือ สิทธิในการครอบครองทรัพยากร

ชุมชนแออัดในเมืองเช่นชาวบ้านชุมชนบดินทรเดชาอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติมีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันในฐานะเพื่อนบ้านแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในการนับถือศาสนา ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ดิน แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การทำงานของกลุ่มผู้นำชุมชนก็เป็นการทำงานอย่างโดดเดี่ยว ทำกันเองในกลุ่มที่มีตำแหน่งเป็นผู้นำและกรรมการชุมชน การแก้ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนก็ทำกันแบบการเผื่อระวังภัย การระงับข้อพิพาททำได้เพราะตัวบุคคลที่มีอิทธิพลเป็นที่ยำเกรงของคนในชุมชน

ชุมชนบ้านเขาย่า บ้านตะโหนด บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม บ้านสระแก้ว วิถีชีวิตชุมชนอยู่ในบริบทของกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กล่าวคือชาวบ้านมีลักษณะของความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น มีการประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และกิจกรรมเหล่านั้นส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีการร่วมกันคิดร่วมกันสร้างกติกาชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาชุมชนโดยให้ทุกฝ่ายมีบทบาทร่วมกัน มีการ

กระบวนการคืนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย
- กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ในการระงับความขัดแย้งมุ่งไปสู่ความปรองดองกัน โดยผ่านกระบวนการสำนึกผิดของผู้กระทำผิด การที่ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำหาทางเยียวยาความเสียหายหรือแก้ปัญหาคความขัดแย้งร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อตกลงที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย มีการปฏิบัติตามพันธะสัญญา ที่ให้กันได้ จากนั้นอาจมีการให้อภัยกันได้ ความปรองดองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการให้อภัยกัน สิ่งเหล่านี้เป็นการซ่อมแซมความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เสียไปเพราะความขัดแย้งหรืออาชญากรรมให้ดีขึ้น - กระบวนการยุติธรรมชุมชนที่มีบทบาทในการสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดโดยการบริหารจัดการของชุมชนเอง การระงับข้อพิพาทโดยใช้วิธีการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการป้องกันอาชญากรรมโดยการสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีแก่คนในชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆในระดับชุมชน ผลที่สังคมจะได้รับจากกระบวนการยุติธรรมชุมชนคือ การมีพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (active citizen)	- การระงับความขัดแย้งในท้องถิ่น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง(mediator)มีทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคล เป็นผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้อาวุโสหรือผู้ที่ทุกฝ่ายให้ความเคารพนับถือ และที่เป็นกลุ่มบุคคล ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มเครือข่าย กลุ่มเกล่อ ฯลฯ ส่วนกระบวนการและผลของการระงับ ข้อพิพาท จะเป็นการตัดสินของคนกลาง หรือจะเป็นการช่วยให้คู่กรณีหาทางแก้ปัญหาร่วมกันหรือหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่ายหรือไม่ ขึ้นกับผู้ทำหน้าที่คนกลางนั้นๆ - บทบาทของกระบวนการยุติธรรมชุมชนในการสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดโดยการบริหารจัดการของชุมชนเอง และการป้องกันอาชญากรรมโดยการสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีแก่คนในชุมชน เกิดขึ้นในชุมชนหลายแห่ง การที่สมาชิกในชุมชนมีการรวมตัวกันได้ดีก็จะส่งผลให้เกิดบทบาททั้งสองบทบาทดังกล่าวด้วย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นไทย

ผลการวิจัยพบว่า การระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย ผู้ที่ทำหน้าที่คนกลางหรือ mediator นั้น มีทั้งที่ทำโดยคนคนเดียวในฐานะปัจเจก และทำโดยกลุ่มคน แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่ละกรณี การทำโดยกลุ่มคนนั้นมักเกิดขึ้นในชุมชนที่มีความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (active citizen) ซึ่งเป็นพลเมืองแบบประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ กลุ่มคนที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางเหล่านี้ ไม่ได้ทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทเท่านั้น แต่ยังคิดวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน เป็นแกนนำในการหยิบยกปัญหามาพูดคุยกัน ทำให้ชุมชนตระหนักรู้ร่วมกัน หาทางคิดแก้ไขและป้องกันปัญหาร่วมกัน ส่งผลต่อเนื่องมาถึงการร่วมกันคิดร่วมกันสร้างกติกาชุมชน ซึ่งเป็นทั้งการควบคุมทางสังคมและเป็นการป้องกันปัญหาในชุมชน ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นไทยเหล่านี้ สอดคล้องกับรูปแบบคณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน (community reparative board) ซึ่งเป็น 1 ใน 4 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

Community reparative board เป็นกลุ่มคนในชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างเข้มข้น (intensive training) เพื่อทำหน้าที่ต่อไปนี้

- สนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดของตนต่อผู้เสียหายและชุมชน ในฐานะที่ชุมชนเป็นผู้เสียหายทางอ้อม
- สนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้เสียหายและชุมชนมีโอกาสเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิด เพื่อบอกกล่าวผลที่ได้รับจากการกระทำผิดนั้นๆ
- ทำให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาอาชญากรรมและเด็กกระทำผิด เป็นการลดภาระและค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ
- สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมโดยตรง

ในการดูแลแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนที่ศาลมีคำสั่งให้เข้าสู่กระบวนการนี้ ทำโดยการประชุมร่วมกันระหว่างผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และคณะกรรมการฯ มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด จากนั้น คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดการลงโทษ (sanction) ที่เหมาะสม รวมทั้งระยะเวลาของการลงโทษ ซึ่งต้องได้รับการยอมรับจากผู้กระทำผิดด้วย มีการติดตามผลว่าผู้กระทำผิดปฏิบัติตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เมื่อครบกำหนดเวลา คณะกรรมการต้องรายงานผลการดำเนินการต่อศาล

แนวคิดนี้ได้เริ่มทดลองใช้ในกรมคุมประพฤติในชื่อ “โครงการประสานเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด” ซึ่งเริ่มดำเนินโครงการเมื่อปีงบประมาณ พ.ศ.2546 โดยพนักงานคุมประพฤติทำงานร่วมกับชุมชนในการแก้ไขดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติ โดยที่ชุมชนมีอำนาจที่

จะบอกว่ายินดีจะดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติรายนั้นๆหรือไม่ แล้วมาประชุมร่วมกันระหว่างชุมชน, ผู้ถูกคุมความประพฤติ, และพนักงานคุมประพฤติ เพื่อกำหนดกติการ่วมกันว่า ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องปฏิบัติตามใดบ้าง ชุมชนจะดูแลอย่างไร ด้วยวิธีใด โดยใคร กติกาที่กำหนดนั้น ต้องได้รับการยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย ผลการดำเนินการที่ผ่านมาได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือ ผู้ถูกคุมความประพฤติที่เครือข่ายชุมชนดูแลสามารถพ้นจากการคุมความประพฤติไปด้วยดี ร้อยละ 97 นอกจากนี้เครือข่ายชุมชนยังได้ดำเนินการในเรื่องการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและระดับข้อพิพาทในชุมชน (รายงานสรุปผลการดำเนินงานและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามโครงการประสานเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 และ พ.ศ. 2547)

ผลการวิจัยนี้และผลของโครงการประสานเครือข่ายชุมชนเป็นการยืนยันความเหมาะสมของการใช้ community reparative board ในท้องถิ่นไทย ข้อทิ้งระวังคือ รูปแบบนี้ไม่สามารถทำเป็นโมเดลสำเร็จรูปได้ เพราะชุมชนมีความหลากหลาย มีวิถีชีวิตและบริบทที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่ทำได้เหมือนกัน คือการเสริมพลัง (empowerment) ชุมชนในเรื่องกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ให้มีสำนึกในความเป็นพลเมือง (active citizen) ที่เป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของประชาชนในกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จากนั้น พลเมืองเหล่านี้ต้องผ่านการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชน ซึ่งควรต้องเป็นคนละส่วนกับตัวแทนชุมชนที่มีอำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่ที่มีอำนาจ แต่เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือในความเป็นปัญญาและเมตตาธรรม เช่น ครู พระ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้เฒ่าผู้แก่ ฯลฯ เข้ารับการฝึกอบรมอย่างเข้ม (intensive training) ให้สามารถระงับข้อพิพาทในวิถีทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งรัฐต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการฝึกอบรมดังกล่าว นอกจากการระงับข้อพิพาทแล้ว การทำงานของ community reparative board ต้องรวมไปถึงการเสริมพลังชุมชนให้ร่วมกันสร้างกติกาชุมชนขึ้นมาโดยการร่วมกันคิดร่วมกันทำของคนในชุมชนเอง และก้าวไกลไปถึงการดำเนินการในโครงการต่างๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมชุมชนเต็มรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า การระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทยโดยคนกลางนั้น มีทั้งการตัดสินความโดยคนกลาง (#2 ของ The Four Options Model for Handling Conflict) และการที่มีคนกลางมาช่วยเป็นสื่อกลางให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความขัดแย้งกันหาข้อตกลงร่วมกัน (#3 ของ The Four Options Model for Handling Conflict) ประเด็นที่น่าสนใจคือ การทำหน้าที่คนกลางในวิถีทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแบบ #3 นั้น เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันในทางราบ กล่าวคือ ความสัมพันธ์กันด้วยความเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนเช่นนี้นอกจากชุมชนทางภูมิศาสตร์ที่สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติแล้ว

ยังเกิดขึ้นได้ดีในชุมชนทางวัฒนธรรมหรือชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันทางจิตใจ (psychological approach) ซึ่งเป็นชุมชนที่ไม่มีเส้นแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ แต่เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นจากกลไกทางวัฒนธรรม เช่น ชุมชนเกสรดอกไม้ด้วย ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในชุมชนเช่นนี้มักเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับเพราะความมีเมตตาธรรม การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้ออาทรผู้อื่น คนเหล่านี้อาจไม่มีอำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่ในเชิงอำนาจ แต่ได้รับการยอมรับเพราะมีปัญญาและคุณธรรม

การดำเนินการเพื่อนำไปสู่ community reparative board อย่างเป็นรูปธรรมและอย่างยั่งยืนถาวร นอกจากจะเริ่มด้วยการฝึกอบรมเฉพาะกลุ่มประชาชนที่มีความเป็นพลเมืองเพื่อทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมชุมชน (นั่นหมายความว่า นอกจากกลุ่มคนเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการระบข้อพิพาทในวิถีทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ยังมีหน้าที่ในการแก้ไขผู้กระทำผิดโดยชุมชน และการป้องกันปัญหาของชุมชนโดยการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชนอีกด้วย) แล้ว เรายังสามารถสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญลำดับแรกของกระบวนการยุติธรรมชุมชนและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยผ่านระบบการศึกษาทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบและนอกระบบ สำหรับการศึกษานอกระบบทำได้โดยการให้ความรู้และเสริมพลังชุมชน ส่วนการศึกษาในระบบหมายถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน ผลที่ได้จากการนี้นอกจากสมาชิกในชุมชน บุคลากรในโรงเรียน ซึ่งหมายรวมทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ได้เรียนรู้การจัดการกับความขัดแย้งด้วยสันติวิธีแล้ว ยังได้เรียนรู้สิทธิและหน้าที่ของตน และฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย ความมีวินัย ความรักและยอมรับในเพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างหลากหลายอีกด้วย การที่ทุกคนทุกฝ่ายได้เรียนรู้ไปด้วยกันนี้ ส่งผลให้มีการดำเนินชีวิตในวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในครอบครัว และส่งผลต่อการป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอีกโสดหนึ่งด้วย กล่าวได้ว่า การส่งเสริมสนับสนุนและการดำเนินการให้มีการใช้กระบวนการสันติวิธีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน ทั้งในรูปของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และก้าวไกลไปถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชน จะส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมประชาธิปไตยและมีความสงบสุขอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย

1. ควรตั้งศูนย์ศึกษาความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

- 1.1. เป็นศูนย์ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้กระบวนการทัศนคติในกระบวนการต่างๆ
- 1.2. เป็นศูนย์ฝึกอบรมบุคลากรขององค์กรต่างๆ
- 1.3. เป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานในกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

โดยมีเหตุผลในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังนี้

- กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการทัศนคติทางสังคมชุดใหม่ ที่แตกออกเป็นกระบวนการอย่างน้อย 2 กระบวนการคือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมชุมชน การทำงานของทั้งสองกระบวนการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่ในแวดวงงานยุติธรรม (legal justice) เท่านั้น แต่กระบวนการนี้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานกับผู้คน หัวใจของกระบวนการทัศนคติคือการทำให้สิ่งที่ถูกต้องเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง (to make things right for conflict resolution) แท้จริงแล้วการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ภายใต้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น ใช้ได้ทั้งในกระบวนการยุติธรรม, ครอบครัว, โรงเรียน, องค์กร, และหน่วยงานต่างๆ ดังนั้น ศูนย์ศึกษาความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเป็นศูนย์รวมผู้เชี่ยวชาญ องค์ความรู้ และทรัพยากรเพื่อพัฒนาการใช้กระบวนการทัศนคติในสังคมไทยต่อไป ทั้งนี้การทำงานเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง ควรทำงานในลักษณะสหวิทยาการ และบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน การพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปในระดับหนึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในทุกระดับของกระบวนการยุติธรรม จะเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลักดันให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชน

- เฉพาะในแวดวงกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ภายใต้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถใช้ได้กับทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ชั้นตำรวจ อัยการ ศาล คมประพฤติ และราชทัณฑ์ ศูนย์ศึกษานี้จะเป็นหน่วยงานหลักในการเผยแพร่ความรู้ การฝึกอบรมบุคลากร ฯลฯ เพื่อพัฒนาการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมอาญาไทยต่อไป
- กระบวนทัศน์เป็นเรื่องของความคิด, ความเชื่อ เจ้าหน้าที่รัฐต้องมีความคิดและความเชื่อในกระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เสียก่อน การทำงานร่วมกับชุมชนภายใต้กระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งในรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมชุมชน นอกจากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความคิด ความเชื่อแล้ว ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนบทบาทของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด ชุมชน และรัฐ ที่สำคัญคือการทำงานภายใต้กระบวนทัศน์นี้ รัฐต้องลดทอนอำนาจจากการเป็นผู้อำนวยความสะดวก มาเป็นผู้บริการ/ผู้ให้ความสะดวก (facilitator) การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร นอกจากการให้ความรู้และทักษะในการทำงานแล้ว ยังต้องปลูกฝังความคิดความเชื่อตามกระบวนทัศน์ด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลของการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างของวิธีการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับบทบาทของคนกลาง (mediator) ที่จะทำโดยการตัดสินของคนกลาง หรือจะช่วยให้คู่กรณีหาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน ในสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส (seniority) มีระบบอุปถัมภ์ เราคงปฏิเสธการตัดสินความโดยผู้ใหญ่/ผู้อาวุโสไม่ได้ ประเด็นสำคัญที่ทำให้กระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดำรงอยู่ได้คือความไว้วางใจ (trust) ซึ่งกันและกัน คู่กรณีต้องไว้วางใจคนกลางจึงยินยอมหรือขอให้บุคคลนั้นๆช่วยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งของตน ประเด็นที่ควรศึกษาวิจัยต่อไปคือ ความไว้วางใจที่ผู้น้อยมีต่อผู้ใหญ่, ผู้มีอำนาจ, ผู้มีตำแหน่งในสังคมไทยที่มีทุนทางสังคมเป็นระบบอุปถัมภ์ เคารพนับถือกัน เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้อย่างไร ความไว้วางใจอย่างไร ระดับใดจึงจะส่งผลต่อความคิดความเชื่อในกระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย

ชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างหลากหลาย มีความเป็นปัจเจกในตัวเอง บางชุมชนมีวัฒนธรรมมีวิถีชีวิตที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในบริบทของงานสวัสดิการสังคม สิ่งที่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต้องเรียนรู้ ให้มากยิ่งขึ้นคือ ทำความรู้จักกับชุมชนอย่างถ่องแท้ เรียนรู้และยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และทำงานร่วมกับชุมชนภายใต้บริบทของชุมชนนั้นๆ

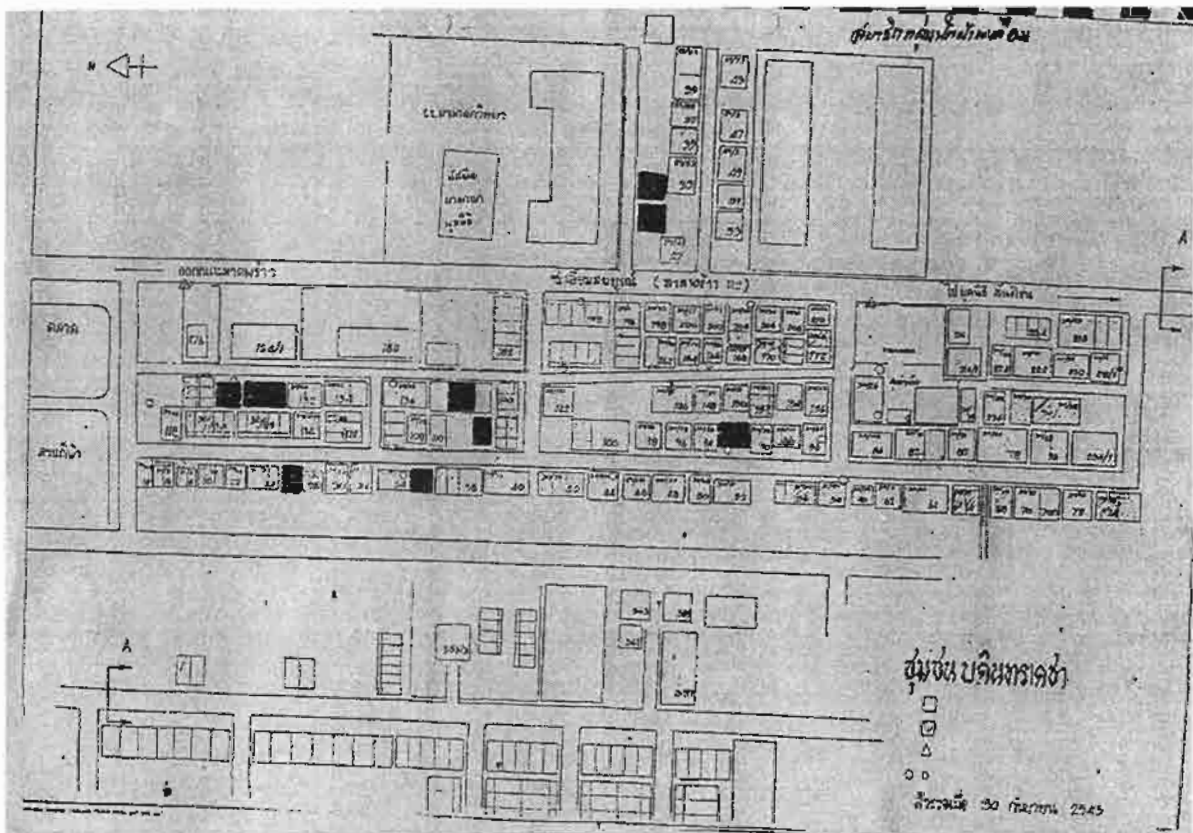
กระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสำคัญสูงสุดกับชุมชน การรับฟัง รับรู้เสียงและความต้องการของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อรับรู้แล้วก็ต้องยอมรับในสิทธิและกติกาชุมชนด้วย ดังนั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิทธิและกติกาของชุมชน จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับรัฐต่อไป

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพกิจกรรมที่ชุมชนดินทรเคหา กรุงเทพมหานคร

1. แผนที่ชุมชน

2. บุคคลผู้ให้ข้อมูลชุมชน

- 2.1 ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติแขวงพระนครเหนือ : นางสาวนิตยา ไควสุวรรณ
- 2.2 ประธานกรรมการชุมชน : นายวิชัย มินเด็น
- 2.3 ประธานกรรมการชุมชน (ชุดเก่า) : นายปรีชา หวังมิน
- 2.4 เภรัญญิก กรรมการชุมชน (ชุดเก่า) : นางลัดดา สิงห์งาม
- 2.5 ประธานสัมพันธ์ กรรมการชุมชน (ชุดใหม่) : นายสมชาย ถูอารมณ
- 2.6 เด็กกลุ่มสุขาภิบาลจัว : อุษณา, นารีนา, ซอริสะ, โกลา, นาเดีย, อุดชนะนะ, อาชมา, ฮานี, หงส์, ชารามา
- 2.7 ชาวบ้านในชุมชน : นายบังเอะ

ภาพกิจกรรมที่บ้านตะโหมด จังหวัดพัทลุง

เอกลักษณ์บ้านตะโหมด ภายใต้คำขวัญว่า “แดนน้ำตกตื่นตาชมธรรมชาติเขียวขจี ประเพณีสองศาสนา ยางพาราสวยดี บารมีพ่อท่านช่วยรื้อรอยไม้ผล”

1. แผนที่

ตำบลตะโหมด ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งโพธิ์

หมู่ที่ 3 บ้านตะโหมด

หมู่ที่ 5 บ้านคลองนุ้ย

หมู่ที่ 7 บ้านควนอินนอโม

หมู่ที่ 9 บ้านป่าทงส์

หมู่ที่ 11 บ้านนาส้อง

หมู่ที่ 2 บ้านหัวช้าง

หมู่ที่ 4 บ้านโพธิ์

หมู่ที่ 6 บ้านโหล๊ะจังกระ

หมู่ที่ 8 บ้านโหล๊ะเหือง

หมู่ที่ 10 บ้านทุ่งสบาย

หมู่ที่ 12 บ้านในโปะ

2. สถานานวัด : แหล่งความรู้ของชุมชน

ผู้สืบสานสถานานวัด ร่วมถ่ายทอดประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านตะโหมด ดำเนินการต่อสู้ และการถักทอความสำเร็จ ให้กับคณะวิจัย ณ สถานานวัด วัดตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

3. สถานที่สมานฉันท์ พุทธ – มุสลิม

พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยช่วงเทศกาลสงกรานต์ ทั้งชาวพุทธ และชาวมุสลิม ร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งชาวตะโหมค มีความเชื่อว่ามีบรรพบุรุษเดียวกันสายเลือดเดียวกัน คือ “ทวดโตะละหมาด”

การประกอบพิธีทางศาสนาอิสลาม ณ บนควน ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยเป็นที่ฝังศพของบรรพบุรุษของ 2 ศาสนา (พุทธ — อิสลาม)และเป็นที่ฝังศพของทวดโต๊ะละหมาด จะกระทำพิธีในวันสงกรานต์เป็นประจำทุกปี

หลุมศพของทวดโต๊ะละหมาด มีการสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นเพื่อเป็นที่สักการะบูชา

หลุมศพของผู้นับถือศาสนาพุทธ มีการสร้างบัว เพื่อเก็บกระดูกของบรรพบุรุษ ซึ่งจะอยู่รอบๆ บริเวณประกอบพิธี แต่หลุมศพของผู้นับถือศาสนาอิสลามจะอยู่บริเวณต่างไกลๆ กับที่ประกอบพิธี เป็นบริเวณ โลงๆ ไม่สวยงามสักเท่าไหร่ แต่มีการกันพื้นที่ไม่ให้ผู้คนเดินผ่าน

4. สถานที่และกิจกรรมของบ้านตะโหมด

ศูนย์วัฒนธรรมบ้านตะโหมด ตั้งอยู่ที่ โรงเรียนประชาบำรุง

ศูนย์วัฒนธรรมบ้านตะโหมด : มีโครงการนาหนังและลูกตะลุง โดยถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ เป็น การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่ทำการของกลุ่มทำนาตะโหมดให้บริการเกี่ยวกับรวบรวมผลผลิตเพื่อส่งขาย, รับฝากเงิน, ให้กู้ยืมเงิน, ขายสินค้า และบริการให้เช่าอุปกรณ์ต่างๆ

สถานที่ขายสินค้าของกลุ่มเกษตรกรทำนา ซึ่งอยู่ใกล้ๆที่ทำการ โดยในตอนนี้เปิดเป็นร้านขายของ
ชำราคาถูกให้กับชาวบ้าน และรับซื้ออย่างแผ่น

5. บุคคลสำคัญผู้ถ่ายทอดข้อมูลบ้านตะโหมด

- 5.1 หลวงชาย ตำแหน่งรองเจ้าอาวาสวัดตะโหมด (พระครูสุนทรกิจจานุโยค)
- 5.2 หลวงเพ็ง วัดตะโหมด (พระครูสังฆรักษ์วิชาญ ปสนมฺหิคุโต)
- 5.3 ลูกวัน : นายวัน ขุนจันทร์ ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านตะโหมด ผู้ริเริ่มสถานาวัด
- 5.4 นายสมปราชญ์ – นางวรรณ ไชยโยธา
- 5.5 ศักดิ์ : นายศักดิ์ เพชรสุข หนึ่งในผู้ร่วมทำงานของสถานาวัดตะโหมด รับผิดชอบ
โครงการเรื่องเอตส์
- 5.6 พี่แหม่ม : หนึ่งในผู้ร่วมทำงานของสถานาวัดตะโหมด รับผิดชอบโครงการ
ครอบครัวเข้มแข็ง
- 5.7 ผู้จัดการ : นางสาวพรพิศ พลเพชร และเจ้าหน้าที่กลุ่มเกษตรกรทำนาตะโหมด
- 5.8 กำนันตำบลตะโหมด : นายสม อักษรพันธ์

5.9 ชาวบ้านตะโหนดผู้ร่วมทำ Focus group จำนวน 6 คน ได้แก่

- นางวันดี นวลสนอง บ้านเลขที่ 105 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหนด อำเภอดะโหมด
จังหวัดพัทลุง
- นางฉลวย ชูแสง บ้านเลขที่ 102 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหนด อำเภอดะโหมด จังหวัด
พัทลุง
- นางสมบุญ ขุนหล้า บ้านเลขที่ 101 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหนด อำเภอดะโหมด
จังหวัดพัทลุง
- นางประวี เป้าจันทร์ บ้านเลขที่ 103 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหนด อำเภอดะโหมด
จังหวัดพัทลุง
- นางอ่อง พลเพชร บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหนด อำเภอดะโหมด
จังหวัดพัทลุง
- นางวาสนา ณ พัทลุง บ้านเลขที่ 107 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหนด อำเภอดะโหมด
จังหวัดพัทลุง

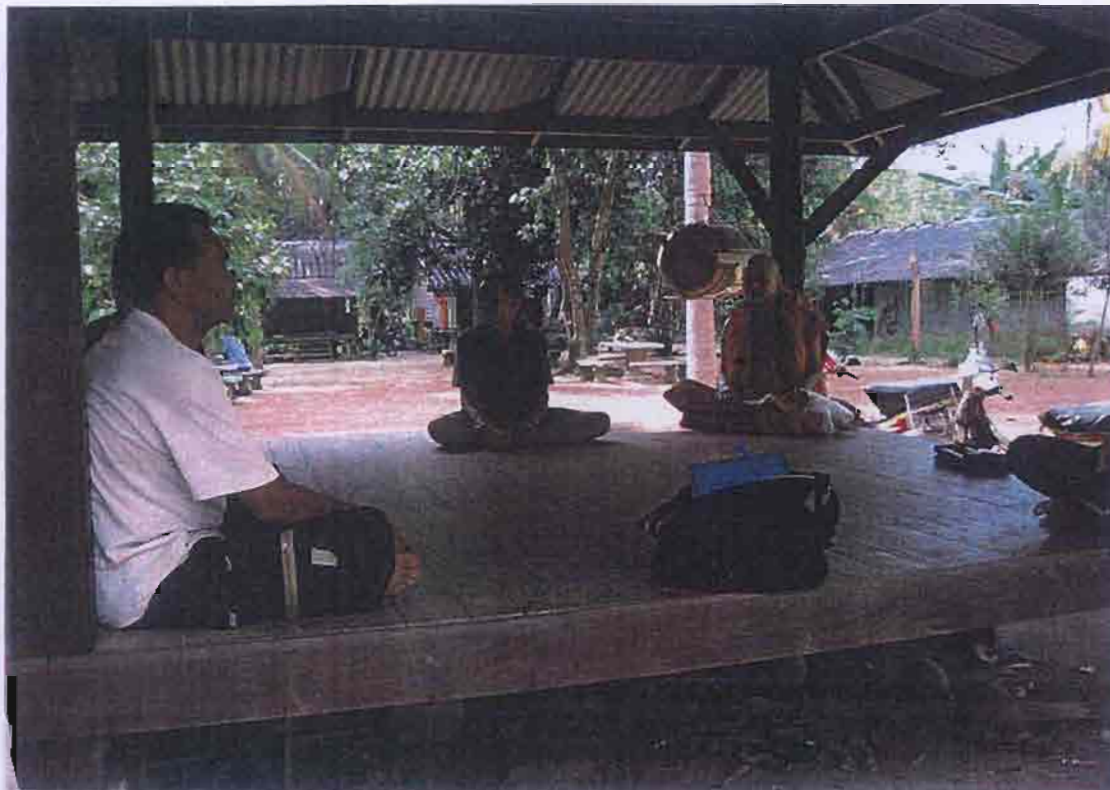
ภาพกิจกรรมที่บ้านเขาย่า จังหวัดพัทลุง

1. เขตการปกครองตำบลเขาย่า

เขาย่าเป็นชื่อตำบล อยู่ในอำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย ชุมชนเล็กๆ มี 10 หมู่บ้านดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านหลาปราง
- หมู่ที่ 2 บ้านพานยาง
- หมู่ที่ 3 บ้านม่วงท่าคลองดิน
- หมู่ที่ 4 บ้านเขาย่า
- หมู่ที่ 5 บ้านโหล๊ะเร็ดตก
- หมู่ที่ 6 บ้านวังบาง
- หมู่ที่ 7 บ้านโพรงงู
- หมู่ที่ 8 บ้านโหล๊ะเร็ดออก
- หมู่ที่ 9 ที่ตั้งอำเภอ
- หมู่ที่ 10 บ้านหุหนาน

2. ภาพสถานที่และกิจกรรม

ชาวบ้านบ้านเขาย่า และท่านเจ้าอาวาสวัดโพรงงู กำลังเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของหมู่บ้านให้กับคณะวิจัย ณ ศาลาวัดโพรงงู ตำบลเขาย่า อำเภอสรีบรรพต จังหวัดพัทลุง ซึ่งวัดดังกล่าวมีประวัติที่น่าสนใจ ชาวบ้านเล่าว่า มีโพรงงูและมิงตัวใหญ่ เรียกว่า “ทวด” มีดินมะขาม อายุประมาณ 200 ปี

3. บุคคลสำคัญผู้ถ่ายทอดเรื่องราวบ้านเขาย่า

3.1 ผู้ใหญ่หีด : นายหีด เพ็งศรี บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 6 ตำบลเขาย่า อำเภอสรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

3.2 อดีตกำนัน : นายเที่ยง

3.2 นายภิรมย์ ขุนจันทร์ บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 9 ตำบลเขาย่า อำเภอสรีบรรพต จังหวัดพัทลุง : ชาวบ้านผู้ที่ทำประ โยชน์เพื่อชุมชน โดยแท้จริง เป็นคณะกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดพัทลุง

3.3 พระครูธีรธรรมนันท์ เจ้าอาวาสวัดโพรงงู ตำบลเขาย่า อำเภอสรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

3.4 นายอานวย ชูสุด : ผู้ได้รับการดูแลจากเครือข่ายฯ และชาวบ้าน

3.5 นายธีระศักดิ์ ศรีอินทร์ : ผู้ได้รับการดูแลจากเครือข่ายฯ และชาวบ้าน

3.6 ชาวบ้านเขาย่าผู้ร่วมทำ Focus group จำนวน 4 คน ได้แก่

- นายคำ ขาวเมือง บ้านเลขที่ 105 หมู่ที่ 7 ตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต

จังหวัดพัทลุง

- นายจำรัส ช่วยเอียด บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 3 ตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต

จังหวัดพัทลุง

- นายพิง ปราบปราม บ้านเลขที่ 121 หมู่ที่ 7 ตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต

จังหวัดพัทลุง

- นายสุคจิต แสงเกิด บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 7 ตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต จังหวัด

พัทลุง

ภาพกิจกรรมบ้านทุ่งฟ้าฮ่าม ตำบลน้ำบ่อหลวง จังหวัดเชียงใหม่

1. เขตการปกครอง

พื้นที่ที่บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำบ่อหลวง มีการหมู่บ้านซึ่งแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ดังนี้

- ผู้ใหญ่บ้าน : นายพงษ์ศักดิ์ กิตติกา
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน : นายวรเดช มณีมงคล, นายอินทร เจริญยอด
- สมาชิก อบต. : นายอุ้นเรือน จันทมา , นายดวงเนตร ไชยชุมภู
- อาสาพัฒนาชุมชน : นายฉกาจ สุนันดา , นางสาวกาญจนา สุขเสาร์, นางอุบลวรรณ คำภีระ
- ฝ่ายส่งเสริมอาชีพ
- ฝ่ายรักษาความสงบ
- ฝ่ายสาธารณสุข
- ฝ่ายสวัสดิการสังคม
- ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ
- ฝ่ายการปกครอง
- ฝ่ายการคลัง
- ฝ่ายการศึกษาวัฒนธรรม
- ฝ่ายกิจการสตรี
- ฝ่ายเด็กและเยาวชน

2. กิจกรรมและสถานที่

สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง : กำนันสุทัศน์ และพ่อหนานลู ร่วมถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับบ้านน้ำบ่อหลวงให้กับคณะวิจัย

สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง : นายก อบต , รองนายก อบต และ ปลัด อบต
ร่วมถ่ายทอดข้อมูล กิจกรรมต่างๆ ของบ้านน้ำบ่อหลวง

แหล่งเสริมสร้างเยาวชน : เป็นโครงการนำเยาวชนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มที่มีปัญหาร่วมกิจกรรม โดยใช้เด็กเป็นสื่อในการถ่ายทอดไปยังผู้อื่น มีการตั้งชื่อรายการว่า “คีตการล้านนา อู้อาประสาตำเมือง”

โครงการพี่สอนน้องท่องเมืองดนตรี : เป็นการฝึกสอนเด็กให้เล่นดนตรี และแสดงตามงานต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยรายได้ จากการแสดงนำมาซื้อเครื่องดนตรี และมอบให้เด็กๆ

3. บุคคลสำคัญผู้ร่วมถ่ายทอดเรื่องราวบ้านน้ำบ่อหลวง

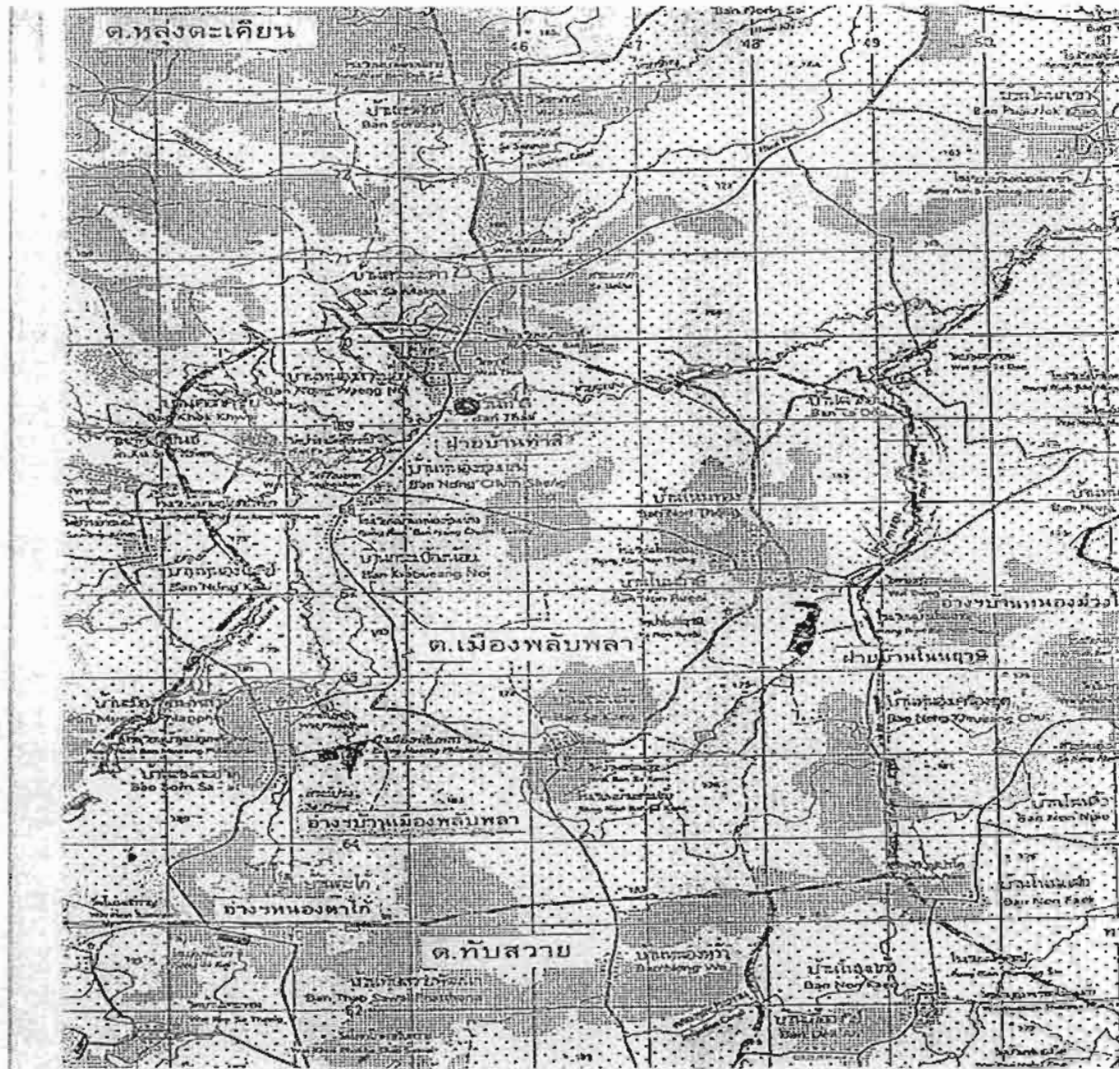
- 3.1 กำนัน : นายสุทัศน์ สุทัศนรักษ์
- 3.2 พ่อหนานถู : ผู้เฒ่าผู้แก่บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม
- 3.3 นายก อบต. น้ำบ่อหลวง : นายถนอม ศรีทิเรื่อน
- 3.4 รองนายก อบต. น้ำบ่อหลวง : อาจารย์ดวงเนตร ไชยชมพู
- 3.5 ประธานโครงการครอบครัวเข้มแข็ง : นายสมบัติ เสงดำ บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม
- 3.6 ผู้ใหญ่บ้าน บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม หมู่ที่ 2 : นายพงษ์ศักดิ์
- 3.7 NGO ผู้ร่วมทำกิจกรรมให้น้ำบ่อหลวงเป็นชุมชนเข้มแข็ง : อาจารย์ผ่อง
- 3.8 ผู้อำนวยการโรงเรียนน้ำบ่อหลวงวิทยาคม : นายวทัศน์ บุญโครต
- 3.9 รองผู้อำนวยการโรงเรียนน้ำบ่อหลวงวิทยาคม : นายกระจำ แก้วสว่างภา
- 3.10 อาจารย์ที่ปรึกษากลุ่มพิราบขาว โรงเรียนน้ำบ่อหลวงวิทยาคม : อาจารย์รัตนพรรณ

ปัญญาฟอง

- 3.11 น้องๆนักเรียนกลุ่มพิราบขาว : น้องนิ, น้องโอจิน, น้องเอ็ม, น้องมด
- 3.12 ชาวบ้านทุ่งฟ้าฮ่ามผู้ร่วมทำ Focus group จำนวน 5 คน ได้แก่
 - นายสมเดช ทองศิริ บ้านเลขที่ 98 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
 - นายชัยริม ใจอินทร์ บ้านเลขที่ 62/2 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
 - นางโสภา กิตติกา บ้านเลขที่ 142/1 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
 - นายวิทยา เมืองใจ บ้านเลขที่ 75/2 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
 - นายอุ้นเรือน จันทมา บ้านเลขที่ 191 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพกิจกรรมบ้านสระแก้ว จังหวัดนครราชสีมา

1. แผนที่

ตำบลเมืองพลับพลา ประกอบด้วยหมู่บ้าน 13 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่1 บ้านเมืองพลับพลา

หมู่ที่2 บ้านสระแก้ว

หมู่ที่3 บ้านโนนทอง

หมู่ที่4 บ้านท่าลี่

หมู่ที่5 บ้านหนองชุมแสง

หมู่ที่6 บ้านคอกควาย

หมู่ที่7 บ้านสมสะอาด

หมู่ที่8 บ้านตะไค้

หมู่ที่9 บ้านโนนสำราญ

หมู่ที่10 บ้านหนองเครือซูด

หมู่ที่11 บ้านหนองแวงน้อย

หมู่ที่12 บ้านโนนนาฮี

หมู่ที่13 บ้านกระเบื้องน้อย

2. สถานที่รวมพลังของชาวบ้าน

บริเวณที่โล่งๆติดเคยเป็นที่ตั้งของสระน้ำประจำหมู่บ้านซึ่งมีมาพร้อมการตั้งหมู่บ้าน แต่ต่อมาทางราชการเห็นว่าสระดังกล่าวเป็นแหล่งเพาะยุง จึงได้ถมสระ เมื่อปี 2542 ไกล่สระมีดินมะค่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านอนุรักษ์ไว้ไม่ให้มีการตัด มีอายุประมาณ 100 กว่าปี มีมาก่อนการตั้งหมู่บ้าน และมีศาลปู่ ซึ่งเป็นศาลของหมู่บ้าน เรียกว่า “ศาลเจ้าพ่อขุนรามอินทราพิทย” ในช่วงเดือนพฤษภาคม บริเวณดังกล่าว มีพิธีบุญกลางบ้าน หรือบุญเบิกฟ้า เป็นการเลี้ยงเจ้าบ้านขอฟ้าขอฝน

วัดสระแก้ว : ชาวบ้านรวมพลังกับพระ ช่วยการสร้างอาคารภายในวัด ในช่วงที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำไร่ทำนา จะมาร่วมแรงทำบุญสร้างวัด

3.อาชีพของชาวบ้านบ้านสระแก้ว

ชาวบ้านกำลังให้ใบม่อนเพื่อเลี้ยงตัวไหม โดยเลี้ยงไว้ในบ้านบ้าง หรือบางคนปลูกโรงเลี้ยงไว้บริเวณที่นา

การทอผ้าเป็นอาชีพหนึ่งที่เห็นได้เกือบทุกบ้านจะมีการทอผ้าไว้ใช้ และส่วนหนึ่งมีการทอไว้ขาย ซึ่งจะมีคนมาซื้อที่บ้าน

อาชีพรเสริม : ชาวบ้านทำขนมส่งขายตามร้านค้าทั่วไปในหมู่บ้าน

อาชีพเสริม : การเลี้ยงไก่ชน ซึ่งมีเฉพาะบางบ้าน หากมีผู้สนใจซื้อก็จะขาย โดยไม่มีการตั้งราคา

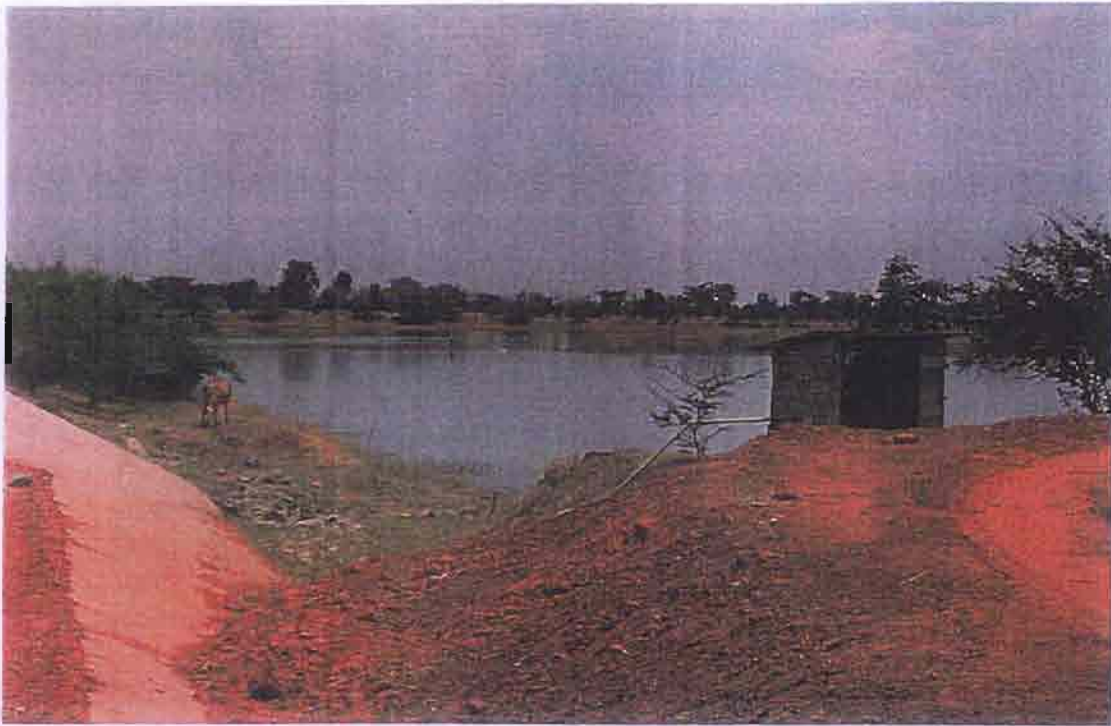
การทำไร่นาสวนผสม มีการขุนบ่อเลี้ยงปลา ปลูกผัก ปลูกผลไม้ อาทิ มะม่วง เป็นโครงการของ
ชกส.

4. สภาพแวดล้อม

สภาพทุ่งนาช่วงหน้าแล้ง ไม่สามารถปลูกพืชได้ เนื่องจากฝนไม่ตกมาหลายเดือนแล้ว ไม่มีระบบชลประทาน ขุดบ่อไม่มีน้ำ เนื่องจากหมู่บ้านบ้านสระแก้วมีลักษณะเป็นรูปกระทะคว่ำ กักเก็บน้ำไม่ได้

โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำ สำหรับทำน้ำประปาหมู่บ้าน ของตำบลเมืองพลับพลา

อ่างเก็บน้ำ ตำบลเมืองพลับพลา อำเภอห้วยแถลง

5. บุคคลผู้ให้ข้อมูลบ้านสระแก้ว

1. นายก อบต.เมืองพลับพลา : นายสุพวน กอทองนอก
2. ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน บ้านสระแก้ว : นางสมพงษ์ ม่วงมนตรี
3. ผู้ใหญ่บ้านบ้านสระแก้ว : นายบุญโอม ม่วงมนตรี
4. ประธาน อบต.เมืองพลับพลา: นายสมเดช เวียงสีมา
5. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน : นายบุญชู ชูไชยสงค์
6. ชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการไร่นาสวนผสม ของ ธกส. : นางวัน โทนโรสง
7. อดีตหมอลำ : นางตุ้ย เวียงสีมา
8. อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน : นายเที่ยง วงศ์คำจันทร์
9. อดีตผู้ใหญ่บ้าน : นายเขียน ปุบผาลา
10. ชาวบ้านผู้เลี้ยงไหม : นางหลอด โทนโรสง
11. เจ้าอาวาสวัดบ้านสระแก้ว
12. ผู้นำทางพาคณะนักวิจัยเรียนรู้หมู่บ้าน พร้อมทั้งบอกเล่าเรื่องราวของหมู่บ้าน :

เด็กชายศุภันฐ์ เรียนโรสง (แม็ก)

นายสุพวน กอทองนอก : นายก อบต.เมืองพลับพลา

นางสมพงษ์ ม่วงมนตรี : ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน บ้านสระแก้ว

นายบุญโอม ม่วงมนตรี : ผู้ใหญ่บ้านบ้านสระแก้ว , นายสมเดช เวียงสีมา : ประธาน อบต.
เมืองพลับพลา และนายบุญชู ชูไชยสงค์ : ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

นางวัน โตนไรสง : ชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการไร่นาสวนผสม ของ ธกส.

นางคู่ย เวียงสีมา : อดีตหมอลำ

นายเที่ยง วงศ์คำจันทร์ : อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และนายเขียน ปุบผาธา : อดีตผู้ใหญ่บ้าน

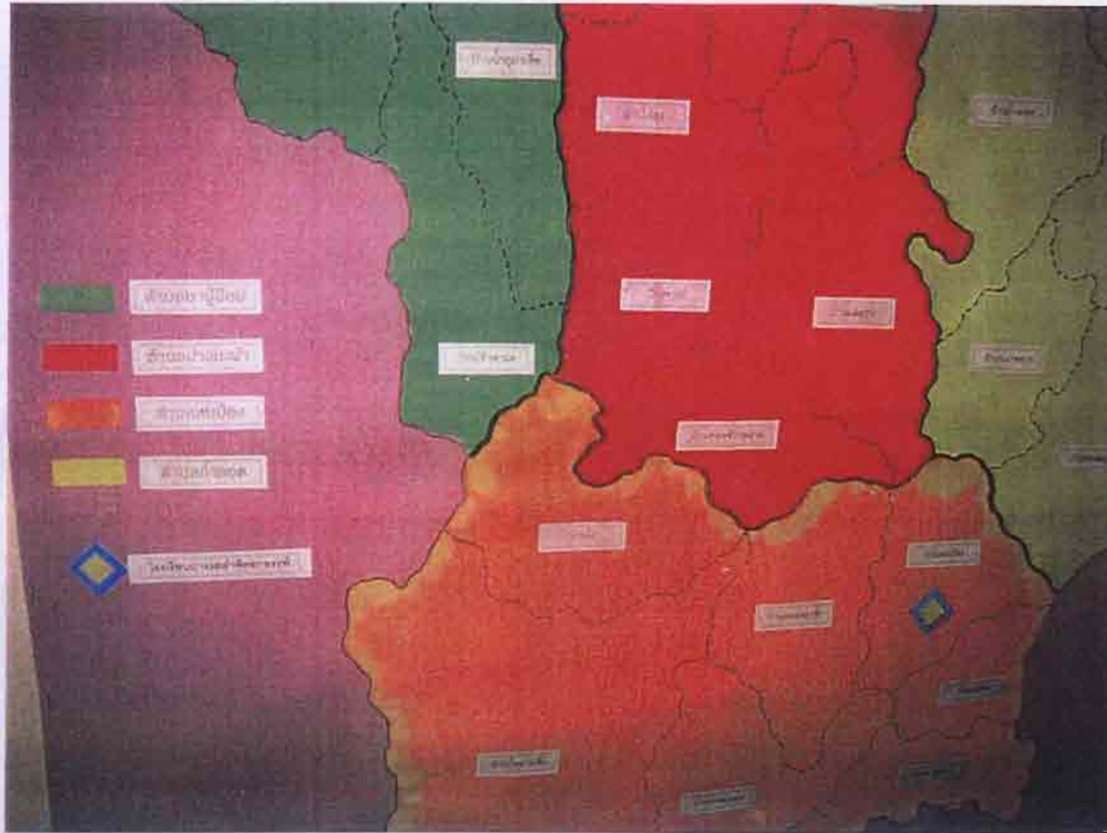
เด็กชายศุภันฐ์ เรือนโรสง (แม็ก) : เป็นผู้นำทางพาคณะนักวิจัยเรียนรู้หมู่บ้าน พร้อมทั้งบอกเล่าเรื่องราวของหมู่บ้าน

นายสมเดช เวียงสีมา : อบต.บ้านสระแก้ว และเป็นประธาน อบต.เมืองพลับพลา

ภาพกิจกรรมปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. แผนที่

อำเภอปางมะผ้า มี 4 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลนาปู่ป้อม ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน

- บ้านปงยาม	- บ้านน้ำตมเสื่อ
- บ้านดอยตู่	- บ้านปางตอง
- บ้านนาปู่ป้อม	- บ้านปางบอน
- บ้านโหล่งสาแล	

2. ตำบลปางมะผ้า ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน

- บ้านไม้ลั่น	- บ้านหลุกข้าวหลาม
- บ้านปางคาม	- บ้านแมละนา
- บ้านผาแดง	- บ้านผาเผือก
- บ้านไม้ตุง	- บ้านยาป่าแหน
- บ้านจำโบ้	- บ้านห้วยเหี้ยะ

3. ตำบลสบป่อง ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน

- บ้านไร่	-บ้านหนองผาจ้ำ
-บ้านกุดสามสิบ	-บ้านสบป่อง
-บ้านหนองตอง	-บ้านน้ำริน
-บ้านม่อมอง	

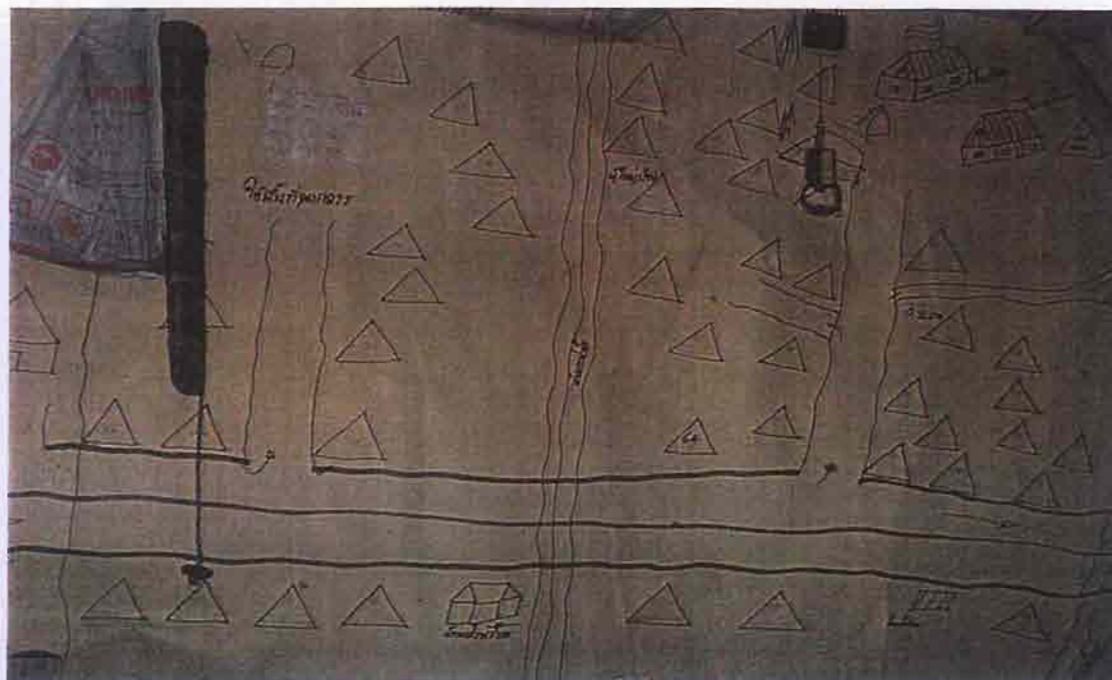
4. ตำบลถ้ำลอด ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน

-บ้านห้วยแห้ง	-บ้านเมืองแพม
-บ้านแอโก้	-บ้านวนาหลวง
-บ้านถ้ำลอด	-บ้านผามอญ

2. สถานที่

โรงเรียนปางมะผ้าพิทยาสรรพ์ ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำปาย ที่ตั้งของโรงเรียนเป็นเชิงเขาลาดชัน ทิศตะวันออกมีห้วยน้ำตางไหลผ่าน ทิศใต้ติดถนนสาย ปาย-แม่ฮ่องสอน ลักษณะเด่นของโรงเรียน คือ มีนักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ลีซอ กระเหรี่ยง ไทใหญ่ มูเซอ ลาฮู โดยในวันศุกร์นักเรียนจะแต่งกายตามเผ่าของตนเอง

แผนที่ชุมชน : ผู้ใหญ่บ้านเผ่ามูเซอแดง มีการจัดทำแผนที่ของหมู่บ้าน โดยสัญลักษณ์รูปสามเหลี่ยม แทนบ้านของลูกบ้านซึ่งภายในสามเหลี่ยมมีการเขียนเลขที่บ้านและชื่อเจ้าของบ้าน

วัฒนธรรมในการปลูกบ้านของเผ่ามูเซอแดง มีลักษณะได้ถุนสูง โถ่ง บริเวณบ้านสะอาด

3. บุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. นายอำเภอปางมะผ้า : นายวีระศักดิ์ ศิริสิทธิ์
2. ป่าไม้ : นายวินัย บุญมาคำ พนักงานพิทักษ์ป่า สังกัดกระทรวงทรัพยากรฯ
3. นายชาติชาย รัตนศิริ : นักวิจัยในพื้นที่
4. นายสุพิศ เทพรัตน์ : อดีตสมาชิก อบต. ,เจ้าหน้าที่สภาวัฒนธรรม และนักวิจัยในพื้นที่
5. นายสุพรรณ พิทักษ์พนาสิษฐ์ : ชาวกระเหรี่ยง หมู่บ้านเมืองแพม
6. แม่น้อย : นางนภาพร วงศ์เดือน ข้าราชการบำนาญ นักต่อสู้เรื่องที่ดิน
7. นายก อบต.สบป่อง : นายสำราญ มะโนจิตร
8. นางปาริชาติ มะส่าห์ : สมาชิก อบต.หมู่ที่ 3 , ประธานกองทุนหมู่บ้าน ,ประธานกลุ่มสตรี , อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดแม่ฮ่องสอน
9. ผู้อำนวยการโรงเรียนปางมะผ้าพิทยาสรรค์ : นายอัครวัฒน์ อรัญภูมิ

ป่าไม้ : นายวินัย บุญมาคำ พนักงานพิทักษ์ป่า สังกัดกระทรวงทรัพยากรฯ

ภาคผนวก ข

บทความ

เรื่อง “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับสังคมไทย”

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในสังคมไทย

Restorative justice หรือที่เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการทัศนหรือชุดของความคิด ความเชื่อชุดใหม่ เป็นการมองอาชญากรรมและการจัดการอาชญากรรมด้วยมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากกระบวนการทัศนแก้แค้นทดแทน (retributive justice) ซึ่งเป็นที่มาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เราคุ้นเคย เมื่อนำชุดความรู้ความเชื่อในกระบวนการทัศนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดกระบวนการหรือการปฏิบัติใน 2. กระบวนการ คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและเกี่ยวเนื่องกัน การพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปในระดับหนึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชน กล่าวคือ เริ่มแรกได้มีการนำกระบวนการทัศนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาท ในโปรแกรมหลายโปรแกรมได้นำชุมชนเข้ามามีส่วนในกระบวนการด้วย ทั้งนี้เพราะกระบวนการทัศนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เชื่อว่าสังคมหรือชุมชนเป็นผู้เสียหายทางอ้อมที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรม และขณะเดียวกันชุมชนก็เป็นผู้กระทำผิดทางอ้อมด้วย เพราะสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คนกระทำผิดมาจากปัจจัยทางสังคม การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนในกระบวนการนี้ทำให้ชุมชนรับรู้ว่าคุณชุมชนมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรม การแก้ไขปัญหอาชญากรรมจึงต้องทำโดยการปรับสภาพสังคมหรือชุมชนด้วย หลังจากนั้นกระบวนการยุติธรรมชุมชนจึงเกิดขึ้นนอกเหนือจากบทบาทของชุมชนในการระงับข้อพิพาท ช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและช่วยเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ชุมชนยังมีบทบาทในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น ด้วยความเชื่อในความเป็นองค์รวม การป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนจึงเป็นการนำแนวคิดสวัสดิการสังคมมาใช้ ด้วยเชื่อว่าเป็นคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะทำให้ลดปัญหาอาชญากรรมและความขัดแย้งได้ ซึ่งการทำงานของทั้งสองกระบวนการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่ในแวดวงงานยุติธรรม (legal justice) เท่านั้น แต่กระบวนการทัศนนี้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานกับผู้คน หัวใจของกระบวนการทัศนนี้คือการทำให้สิ่งที่ถูกต้องเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง (to make things right for conflict resolution)

วิถีชีวิตของชุมชนที่ดำรงอยู่อย่างสันติตามแนวคิดวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ เป็นชุมชนที่มีพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (active citizen) มีการสื่อสาร การประชุม การทำข้อตกลงหรือกิจกรรมร่วมกัน มีการทำกิจกรรมเพื่อคุณภาพชีวิตร่วมกัน และผู้ที่เข้าร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมเหล่านั้น เข้ามาด้วยการรับรู้ในประโยชน์ที่ตนและชุมชนจะได้รับ การอยู่ร่วมกันในชุมชนมีการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล การให้เกียรติ (respect) ในความเป็นตัวตนและความแตกต่างกัน การดำเนินการภายใต้กระบวนการทัศนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ใช้หลักประชาธิปไตย หลักความเสมอภาค หลักการทำงานร่วมกัน และหลักการอยู่ร่วมกันอย่าง
บูรณาการ ดังนั้น กระบวนการใดๆภายใต้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงต้อง
ปราศจากการใช้อำนาจเหนือ (domination) อันจะทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันท่ามกลาง
ความแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติ (peace) ซึ่งเป็นหัวใจของกระบวนการทัศนคติความยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ สิ่งต่างๆเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นในชุมชนที่ไม่มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างคุณภาพชีวิต
ในชุมชน ต่างคนต่างอยู่ และมีความขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ และ/หรือ สิทธิในการ
ครอบครองทรัพยากร

สำหรับสังคมไทย เมื่อศึกษาเรื่องวัฒนธรรมชุมชนก็พบว่า สังคมไทยก็มีวิธีการ
ระงับข้อพิพาทในชุมชนมานานแล้ว และแม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศาลและกระบวนการ
ยุติธรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เนื่องจากความยุติธรรม
ทางอาญาโดยรัฐ ไม่มีที่มาและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เรียกได้ว่าเป็นสิ่งแปลกปลอม
ของชุมชน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคย เป็นเรื่องที่ชาวบ้านยากจะเข้าใจและเข้าถึง นอกจากนั้น
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องอาศัยผู้ชำนาญเฉพาะทาง (specialist) ยังต้องมีค่าใช้จ่าย
มีราคาแพง ในขณะที่การระงับข้อพิพาทในชุมชนเป็นสิ่งที่ชาวบ้านคุ้นเคยและเข้าถึงได้ง่ายกว่า
ไม่เสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย การระงับข้อพิพาทในชุมชนไทยจึงยังคงมีอยู่จนทุกวันนี้
ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่อง“กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับวัฒนธรรมการระงับ
ข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาท
ในท้องถิ่น (2) เพื่อศึกษาบริบทสังคมที่ทำให้วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นยังคง
ดำรงอยู่ (3) เพื่อเปรียบเทียบแนวคิด หลักการ และวิธีการปฏิบัติของวัฒนธรรมการระงับ
ข้อพิพาทในท้องถิ่นไทยกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สำหรับวิธีการวิจัยเป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจาก (1) ผู้นำชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การ
บริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ที่
ชาวบ้านเคารพนับถือและเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน และ (2) ชาวบ้าน
ในท้องถิ่นนั้น โดยเก็บข้อมูลจากชุมชนที่มีวัฒนธรรมเดียววิไลและชุมชนที่อยู่ร่วมกันของกลุ่มคน
ต่างวัฒนธรรม จำนวน 6 ชุมชน คือ (1) ชุมชนบดินทรเดชา แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ
กรุงเทพมหานคร เป็นทั้งชุมชนแออัด และชุมชนที่อยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม
(2) บ้านเขาย่า อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง (3) บ้านตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัด
พัทลุง (4) บ้านทุ่งฟ้าสาม ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (5) บ้าน
สระแก้ว อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา และ (6) อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ซึ่งการเก็บข้อมูลทำโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้มา
วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อนำไปสู่การบูรณาการวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาท

ท้องถิ่นไทยกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ผลจากการวิจัย พบว่า การระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย มีทั้งในรูปของการจัดการกับความขัดแย้งที่ทำเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว โดยใช้กติกาชุมชน และการป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทเกิดขึ้น ในรูปของการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งเห็นได้จากชุมชนบ้านเขาย่า บ้านตะโหมด บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม บ้านสระแก้ว วิถีชีวิตชุมชนอยู่ในบริบทของกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ ชาวบ้านมีลักษณะของความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น มีการประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และกิจกรรมเหล่านั้นส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีการร่วมกันคิดร่วมกันสร้างกติกาชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาชุมชนโดยให้ทุกฝ่ายมีบทบาทร่วมกัน มีการใช้แนวคิดของงานสวัสดิการสังคม (social welfare) ที่ให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาอาชญากรรม ประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ การใช้หรือประยุกต์ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิม การที่ชาวบ้านบ้านเขาย่าประยุกต์ใช้วัฒนธรรม “เกลอ” ในการรวมกลุ่ม ชาวบ้านบ้านทุ่งฟ้าฮ่ามใช้ความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในการสร้างกติกาเพื่อปราบผู้ค้ายาเสพติดให้เกิดความเกรงกลัวว่า พระสงฆ์ในพื้นที่จะไม่รับนิมนต์ไปงานศพผู้ที่ค้ายาเสพติด ชุมชนปางมะผ้าเป็นตัวอย่างที่ดีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐ แนวคิดในการจัดการกับที่ดินเพื่อให้ชาวบ้านและรัฐอย่างบูรณาการขั้นสูงสุดในวิถีทางของกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นที่ปางมะผ้า คือการที่เจ้าหน้าที่รัฐหาทางแก้ปัญหา โดยที่เริ่มต้นที่ความรักและความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และยอมรับในวัฒนธรรมของชนเผ่า เป็นการยอมรับอย่างให้เกิดเกียรติในวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน ตระหนักรู้และเข้าใจถึงความจำเป็นในการดำรงชีพในบริบททางสังคมของชนเผ่า และหาทางช่วยเหลือเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข แนวคิดดังกล่าวจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาวบ้านดีขึ้นและเกิดผลเป็นรูปธรรม ก็โดยการที่ทั้งสองฝ่ายต้องมาพบปะพูดคุยกัน มีการรับรู้ประโยชน์ที่จะได้จากการนี้ร่วมกัน และยอมรับ ในแนวคิดนี้ นำไปสู่การปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ว่าจะในรูปของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมชุมชน เราไม่สามารถกำหนดรูปแบบตายตัว และชักจูงใจให้ทุกชุมชนใช้รูปแบบที่กำหนดได้ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีความเฉพาะของตนเองที่ไม่ควรเอาสิ่งแปลกปลอมจากความคิดที่เห็นว่าดีของคนภายนอกเข้าไปในชุมชน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานหรือคิดจะทำงานกับชุมชนต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติและวิธีการทำงานกับชุมชน การทำความเข้าใจ และยอมรับอย่างให้เกิดเกียรติในวิถีชีวิตของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขหรือป้องกันความขัดแย้ง

ระหว่างชาวบ้านกับรัฐ

อย่างไรก็ตามสังคมไทยก็ยังเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับความอาวุโส (seniority) ซึ่งหมายรวมทั้งความอาวุโสในเรื่องอายุ ชานิกำเนิด สถานะทางสังคม และอำนาจ (power) ดังนั้น การใช้กระบวนการทัศนคติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทยจึงพึงระวังเรื่องการใช้อำนาจเหนือ การครอบงำ ความเกรงใจ ที่จะทำให้เกิดการ “จำยอม” ไม่ใช่ “ยินยอม”

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในสังคมไทย ในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่าต้องเริ่มที่การปลูกฝังความคิดความเชื่อตามกระบวนการทัศนคติเสียก่อน ต้องเชื่อและตระหนักรู้ในกระบวนการทัศนคติให้ซึมซับไปในจิตใจจนเป็นตัวตน แล้วจึงจะปฏิบัติตามกระบวนการทัศนคติ หรือดำเนินการในกระบวนการใดๆภายใต้กระบวนการทัศนคติได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน โดยต้องเริ่มต้นที่ความรัก ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ การไม่ใช้ความรุนแรงโต้ตอบความรุนแรง ซึ่งเป็นหลักคำสอนในศาสนาทุกศาสนา นอกจากนั้น เนื่องจากกระบวนการเหล่านี้ไม่ได้ใช้ได้เฉพาะในแวดวงงานยุติธรรม (legal justice) เท่านั้น แต่ยังสามารถใช้ได้ในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน องค์การ หน่วยงานต่างๆ กล่าวได้ว่า ใช้ได้ทุกหนทุกแห่งที่มีมนุษย์ การจัดตั้งศูนย์ศึกษาความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อเป็นแหล่งรวมของความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ และการผลักดันเชิงนโยบายจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินการตามกระบวนการทัศนคตินี้แพร่หลายในสังคมไทย

ภาคผนวก ค

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

กระบวนการคืนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เป็นกระบวนการคืนหรือชดเชยของความคิดความเชื่อชุดใหม่ เป็นการมองอาชญากรรมและการจัดการกับอาชญากรรมด้วยมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากกระบวนการแก้แค้นทดแทน (retributive justice) ซึ่งเป็นที่มาของกระบวนการยุติธรรมอาญาที่เราคุ้นเคย เมื่อนำชุดความรู้ความเชื่อในกระบวนการคืนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) ไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดกระบวนการหรือการปฏิบัติใน 2 กระบวนการคือ (1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative practice/ restorative program) และ (2) กระบวนการยุติธรรมชุมชน (community justice)

เริ่มแรกได้มีการนำกระบวนการคืนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาทในโปรแกรมหลายโปรแกรมได้นำชุมชนเข้ามามีส่วนในกระบวนการด้วย ทั้งนี้เพราะกระบวนการคืนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เชื่อว่า สังคมหรือชุมชนเป็นผู้เสียหายทางอ้อมที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรม และขณะเดียวกันชุมชนก็เป็นผู้กระทำผิดทางอ้อมด้วยเพราะสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คนกระทำความผิดมาจากปัจจัยทางสังคม การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนในกระบวนการนี้ทำให้ชุมชนรับรู้ว่ามีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรม การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมจึงต้องทำโดยการปรับสภาพสังคมหรือชุมชนด้วย หลังจากนั้น กระบวนการยุติธรรมชุมชนจึงเกิดขึ้นนอกเหนือจากบทบาทของชุมชนในการระงับข้อพิพาท ช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และช่วยเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ชุมชนยังมีบทบาทในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น ด้วยความเชื่อในความเป็นองค์กรรวม การป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนจึงเป็นการนำแนวคิดลัทธิการสังคมนามาใช้ ด้วยเชื่อว่าเป็นคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะทำให้ลดปัญหาอาชญากรรมและความขัดแย้งได้

ผลจากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของกระบวนการคืนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กำนำนกระบวนการนี้ไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมจะก่อให้เกิดสังคมที่เต็มไปด้วยสันติสุข การดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมสามารถทำได้โดย การนำวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการป้องกันและระงับความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและรัฐ ตัวอย่างจากกรณีการใช้ที่ดินที่บ้านตะโหนดและปางมะผ้า เป็นกรณีที่รัฐต้องใช้ที่ดินในการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก แต่รัฐชี้ว่าที่ดินเหล่านั้นเป็นพื้นที่ป่า เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาผืนป่า ความขัดแย้งในหลักการและวิธีคิดเหล่านี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและรัฐ การแก้ปัญหาของพื้นที่ดังกล่าวแตกต่างกันคือ ชาวบ้านที่บ้านตะโหนดต้องการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อหาทางออกร่วมกัน แต่เจ้าหน้าที่ที่ยึดถือตัวบทกฎหมายและกฎระเบียบเป็นหลักในการปฏิบัติงานสูงสุด ในขณะที่เจ้าหน้าที่รัฐที่ปางมะผ้าคิดโดยการคำนึงถึงความจำเป็นของ

ชาวบ้านในการใช้ที่ดินและหน้าที่ของรัฐในการพิทักษ์ผืนป่า ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า หากเจ้าหน้าที่รัฐทุกหน่วยงานใช้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการทำงานร่วมกับ ชุมชน ย่อมป้องกันและ/หรือ แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดหรือเกิดขึ้นได้

กระบวนการทัศนคติเป็นชุดของความคิด/ความเชื่อ การใช้กระบวนการทัศนคติในสังคมใดต้องเริ่มที่ การปลูกฝังความคิดความเชื่อตามกระบวนการทัศนคติเสียก่อน ต้องเชื่อและตระหนักรู้ในกระบวนการทัศนคติ ให้ซึมซับไปในจิตใจจนเป็นตัวตนของเรา เราจึงจะปฏิบัติตามกระบวนการทัศนคติ หรือดำเนินการ ในกระบวนการใดๆภายใต้กระบวนการทัศนคติได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน การที่จะให้คนในสังคมรู้, เข้าใจ, และ เชื่อในกระบวนการทัศนคติจนสามารถนำไปปฏิบัติได้จำเป็นต้องผ่านการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ เพื่อบ่มเพาะความรู้ความคิดและความเชื่อในกระบวนการทัศนคติ

ประกอบกับการใช้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างเป็นรูปธรรมในรูป ของกระบวนการ, รูปแบบ, และโปรแกรมต่างๆไม่มีรูปแบบตายตัว การเริ่มต้นด้วยการศึกษาวิจัย เพื่อทำความรู้จักกับกระบวนการทัศนคติอย่างถ่องแท้ และเพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกภาคส่วนของ สังคมไทยและอย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ เนื่องจาก กระบวนการเหล่านี้ไม่ได้ใช้ได้เฉพาะในแวดวงงานยุติธรรม (legal justice) เท่านั้น แต่ยังสามารถใช้ได้ในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน องค์การ หน่วยงานต่างๆ กล่าวได้ว่า ใช้ได้ทุกหนทุกแห่งที่มี มนุษย์

ดังนั้น การจัดตั้งศูนย์ควรตั้งศูนย์ศึกษาความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่ และความรับผิดชอบในการเป็นศูนย์ศึกษาวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการทัศนคติ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นศูนย์ฝึกอบรมบุคลากร และเป็นศูนย์กลางการประสานงาน ระหว่างหน่วยงานและองค์การต่างๆที่ทำงานในกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนการผลักดันเชิงนโยบายในการใช้กระบวนการทัศนคติ จะช่วยให้มีการใช้กระบวนการทัศนคติ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แพร่หลายขึ้นในสังคมไทย

ภาคผนวก ง

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรม
ที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับตลอดโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์, กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

สิ่งที่วางแผนไว้	สิ่งที่ได้รับ
<u>วัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้</u> (1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่น (2) เพื่อศึกษาบริบททางสังคมที่ทำให้วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นยังดำรงอยู่ (3) เพื่อเปรียบเทียบแนวคิด, หลักการ, และวิธีการปฏิบัติของวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทยกับกระบวนการอันมีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	<u>วัตถุประสงค์ที่ได้รับ</u> ผลการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางแผนไว้ โดยสามารถตอบคำถามการวิจัยที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ทั้งสามประการ (โปรดดูรายละเอียดในบทสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ)
<u>กิจกรรมที่วางแผนไว้</u> โครงการวิจัยได้กำหนดประชากรเป้าหมายไว้ว่าจะศึกษาจากประชากร 3 กลุ่มคือ (1) ผู้ทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทในท้องถิ่น (2) ผู้ที่เคยระงับความขัดแย้งด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น (3) ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น	<u>กิจกรรมที่ดำเนินการ</u> ในการเก็บข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามได้ทำการเก็บข้อมูลจากประชากร 2 กลุ่ม คือ (1) ผู้นำชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือและเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน และ (2) ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น เนื่องจากในการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ข้อพิพาทและการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นแตกต่างจากข้อพิพาทและการระงับข้อพิพาททางอาญา ข้อพิพาทและการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่น

สิ่งที่วางแผนไว้	สิ่งที่ได้รับ
	เป็นส่วนที่กลืนอยู่กับวิถีชีวิต นอกจากนั้น ในวิถีชีวิตของชาวบ้านยังมีการป้องกัน การเกิดข้อพิพาทโดยการสร้างความสันติสุข ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตน คำตอบที่ได้จากการวิจัยส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องของ กระบวนการยุติธรรมชุมชน ที่นอกจาก จะเป็นการระงับข้อพิพาทแล้ว ยังหมายรวมถึงการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี สร้างคุณภาพชีวิตแก่คนในชุมชน อันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทในแนวคิด งานสวัสดิการสังคมอีกด้วย
ผลที่คาดว่าจะได้รับ "เพื่อบูรณาการวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทท้องถิ่นไทยกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย" ข้อความข้างต้นหมายความว่า ผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยจะทำให้ได้ "รูปแบบ" หรือ model ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เป็นเอกลักษณ์และเหมาะสมกับสังคมไทย และนำรูปแบบนั้นมาใช้ในการบวนการยุติธรรม และในชุมชนต่างๆ	ผลที่ได้รับจริง ผลจากการวิจัยทำให้ผู้วิจัยพบว่า การใช้กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ว่าจะ ในรูปของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และ กระบวนการยุติธรรมชุมชน เราไม่สามารถกำหนดรูปแบบตายตัว และชักจูงใจให้ทุกชุมชนใช้รูปแบบที่กำหนดได้ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีความเฉพาะ ของตนเองที่ไม่ควรเอาสิ่งแปลกปลอมจากความคิด ที่เห็นว่าดีของคนภายนอกเข้าไปในชุมชน ผลจากการวิจัยนี้ทำให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานหรือคิดจะ ทำงานกับชุมชนต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติและ วิธีการทำงานกับชุมชน การทำความเข้าใจ ทำความ เข้าใจ และยอมรับอย่างให้เกียรติในวิถีชีวิตของ ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขหรือป้องกัน ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. ทิศทางการกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษหน้า (หนังสือชุดปฏิรูป

กระบวนการยุติธรรม ลำดับที่ 1), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

โครงการปริญญาโทสำหรับนักบริหาร สาขาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์. ความขัดแย้งในสังคมไทยยุคตวิภคิตเศรษฐกิจ, กรุงเทพฯ :

โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัด, 2540.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2) . กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด, 2541.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2543.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ "เทววิทยาแห่งวาทกรรม : ทำความเข้าใจอำนาจแห่งวาทกรรมด้วย

นารายณ์สิบปาง" วารสารสมุดสังคมศาสตร์. ปีที่ 12 ฉบับที่ 3-4 ก.พ. - ก.ค. 2533.

-----, การเมืองมนุษย์ : รัฐศาสตร์ทวนกระแส. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า,

2528.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ประชาธิปไตยกับการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : บริษัทสุทุมและบุตร จำกัด, 2541.

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช และ นพพร ประชากุล, มองหลากมุม"โพลด์โมเดิร์น", สารคดี เล่มที่ 193

เดือนมีนาคม 2544.

ชวินทร์ สีนะบรรจง สุวัจจรา เปี่ยมญาติ และ ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์. การจัดทำกรอบตัวชี้วัด
ทุนทางสังคมไทย โครงการศึกษาวิจัยเพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคมไทย. เอกสารโรเนียว.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์ .เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ,
สำนักพิมพ์ตรีตริน,2542.

พระประชา ปสันนธัมโมและคณะ. จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ. แปลจากCapra Fritjot, The
Turning Point. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539 (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3)
ฟายเออราเบนด์, พอล (เขียน) วีระ สมบูรณ์ (แปล), วิทยาศาสตร์ในสังคมเสรี, กรุงเทพฯ
: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,2532.

ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สรุปผลการ
สัมมนา "ทุนทางสังคม : มรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ". ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา,2546.

วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. การจัดการความขัดแย้งและการ"ขอโทษ". กรุงเทพฯ : สถาบัน
พระปกเกล้า,2547.

วีระ สมบูรณ์, ความไม่รู้ไร้พรมแดน : บางบทสำรวจในดินแดนความคิดทางสังคม, กรุงเทพฯ :
มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2541.

ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า. การสัมมนาโต๊ะกลม เรื่อง รัฐบาลกับ
การจัดการปัญหาความขัดแย้งในสังคม ,กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด, 2544.

สถาบันกฎหมายอาญา. ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยในทศวรรษใหม่(หนังสือชุด
ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ลำดับที่ 1).กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุน
การวิจัย, 2543.

สถาบันพระปกเกล้า. "สันติวิธีกับความยั่งยืนของประชาธิปไตย" เอกสารประกอบการประชุม
วิชาการ สถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 6 วันที่ 5 – 7 พฤศจิกายน 2547 ณ ศูนย์ประชุม
สหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ทางนำ, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2535.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ตะเกียง, 2534.

เสน่ห์ จามริก. ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย, กรุงเทพฯ : โครงการวิถีสรรค์, 2541.

อคิน ระพีพัฒน์. ชุมชนแออัด : องค์ความรู้กับความจริง, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.) , 2542.

อนุชาติ พวงสำลี (บก.). พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ. มหาวิทยาลัยมหิดล :
สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2543.

งานวิจัย

ขจรจบ กุสุมาวลี. รายงานการวิจัย เรื่อง ความขัดแย้งระหว่างรัฐ ทน และท้องถิ่น : ศึกษาจากการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณเกาะเพชร และตำบลท่าซอม อำเภอหัวไทร จังหวัด
นครศรีธรรมราช. งานวิจัยในชุดโครงการ "ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากวรรณกรรมและ
พฤติกรรม" (ศาสตราจารย์สุริยวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ หัวหน้าโครงการ) โดยการสนับสนุน
ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) . กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ภาพพิมพ์, 2547.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีวศึกษาและกระบวนการยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. โครงการศึกษาและพัฒนาาระบบคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ใน
โครงการนำร่อง(ต่อเนื่อง) รวมทั้งเปรียบเทียบและขยายสู่ชุมชนใหม่, 2547.

อินเทอร์เน็ต

กาญจนา มุลสุวรรณ. "ทัศนคติของนักศึกษาด้านราชภัฏมหาสารคามที่มีต่อประเพณีผูกเสี่ยว".
บทคัดย่อ. <http://www.rb.ac.th>.

"เกลอ" <http://www.2.tat.or.th>.

"เพื่อน เลี้ยว เกล็ด " [http://www. Rasmi - irm.org](http://www.Rasmi-irm.org).

มณีนรีรัตน์ ประกัน. "การพัฒนาชนบทโดยใช้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน". [http://www. gvc.tu.ac.th](http://www.gvc.tu.ac.th).

ศรศักดิ์ ประสพทรัพย์. "โพนสีสาร...ร่วมงานชุมชน". [http://www. intranet.prd.go.th](http://www.intranet.prd.go.th).

ภาษาอังกฤษ

หนังสือ

Barton, Charles K.B. Restorative Justice : the empowerment model. Australia : Hawkins Press,2003.

Garland, David, Punishment and Modern Society. North America : The University of Chicago Press, 1990.

Johnstone,Gerry. Restorative Justice : ideas, values, debates. U.S.A.: Willan Publishing,2002.

Lacey, Nicola. State Punishment. USA : Routledge, Chapman & Hall, Inc, 1988.

Mark S. Umbreit. Restorative Justice Through victim - Offender Mediation : A Multi - Site Assessment. Western Criminology : Review, <http://wcr>, 1998.

Marshall, Tony E. Restorative justice: An Overview. UK :A report by the Home Office Research Development and Statistic Directorate. not procedures.

McEvoy,Kieran and Newburn,Tim. Criminology, Conflict Resolution and Restorative Justice. U.S.A. : Palgrave Macmillan,2003.

Miller,David & Walzer, Michael. Pluralism, Justice, and Equality. USA:Oxford University Press, 1995.

Noaks, Lesley and Wincup, Emma. Criminological Research : Understanding Qualitative Methods. U.S.A.: The Cromwell Press, 2004.

Noll, Davglas. Peacemaking : Practicing at the Intersection of Law and Human Conflict. U.S.A. : Cascadia Publishing House, 2003.

Roche, Declan. Accountability in Restorative Justice. U.S.A. : Oxford University Press, 2004.

Walgrave, Lode. Restorative Justice and the law. U.S.A.: Willan Publishing, 2002.

Walgrave, Lode. Reposition Restorative Justice. U.S.A.: Willan Publishing, 2003.

Umbreit, Mark S Vos , Betty Coates, Robert B. and Brown, Katherine A. Facing Violence : the part of restorative and dialogue. U.S.A. : Criminal Justice Press, 2003.

Zehr, Howard. Changing Lenses : A New Focus for Crime and Justice. U.S.A. : Herald Press, 1995.

อินเตอร์เน็ต

Bazemore, Gordon & Umbreit, Mark. "A Comparative of Four Restorative Justice Conferencing Models, Juvenile Justice Bulletin." (<http://www.ncjrs.oeg.html/ojjdp/2001-2-1/contents.html>.)

Claassen, Ron. Accountability and Restorative Justice. <http://www.fresno.edu/pacs/docs/account.html>.

-----, (1996). "Restorative Justice primary focus on people". not procedures,

-----, "Restorative Justice Principle: Introduction and Background".

<http://www.fresno.edu/pacs/docs/riprince.html>. 2001.

Claassen, Ron. A Peacemaking Model: A Biblical Perspective.

<http://www.fresno.edu/pacs/Apeacemaking Model.pdf>>.2002.

-----, "A Peacemaking Model". <http://www.fresno.edu/pacs/docs/ApeacemakingModel>>. 2002.

Gordon Bazemore & Mark Umbreit. "A Comparative of Four Restorative Justice Conferencing Models." http://www.ncjrs.org/html/ojjdp/2001_2_1/Contents.html.

Sharpe, Susan "Restorative Justice : A Vision for Healing and Change." 1998.

HYPERLINK <http://www3.n9.sympalico.ca/icjs/core.htm>.

HYPERLINK <http://www.fresno.edu/pacs/docs/riprinc 2.html>.

ประวัตินักวิจัย

1. ดร.อังคณา บุญสิทธิ์

หัวหน้ากลุ่มสืบเสาะและพินิจ (พนักงานคุมประพฤติ 8ว สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม โทร. 0-2412-0085 โทรสาร 0-2412-0090
Email: aboonsit@yahoo.com, anna@probation.go.th

1.1 วุฒิการศึกษา

- ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2523
- สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชีววิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2525
- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533
- สังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547

1.2 เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

- Certificate on "The Protection of Victims of Crime and the Active Participation of Victims in the Criminal Justice Process specifically considering Restorative Justice Approaches" UNAFEI, Japan, 2003
- Certificate on "Classroom Conflict Management and Peer Mediation", Fresno Pacific University, CA, USA., 2003
- Certificate on "Victim Offender Reconciliation Program Volunteer Training", VORP of the Central Valley, Inc., CA, USA., 2003
- วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตเรื่อง "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว", 2547

1.3 ทวนการศึกษาและดูงาน

- ทวนองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) ไปสัมมนาหลักสูตร Crime Prevention (International Senior Seminar), 2546
- ทวนการศึกษาโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก รุ่นที่ 6 สาขานิติศาสตร์, 2546

1.4 ประวัติการทำงาน

- นักวิจัยสังคมศาสตร์ 3-5 สำนักงานคุมประพฤติกลาง สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม
- พนักงานคุมประพฤติ 6(ว) สำนักงานคุมประพฤติกลาง สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม
- หัวหน้าฝ่ายวิจัย กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม
- หัวหน้ากลุ่มงานวิจัย กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม
- ผู้อำนวยการในคณะกรรมการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา (2546)
- หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาเครือข่ายชุมชน กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (2547)

1.5 ผลงานทางวิชาการ

ภาษาไทย

- 2543 ผู้เขียนและนำเสนอ
 อังคณา บุญสิทธิ์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่ในกระบวนการยุติธรรมอาญาไทย, เสนอต่อการสัมมนาเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ณ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ, 16 มกราคม
- 2546 ผู้นำเสนอ
 อังคณา บุญสิทธิ์, การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 1 เรื่อง “กระบวนการทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด, จัดโดยกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 17-18 มกราคม
- 2548 ผู้เขียน
 ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: วัตรกรรมในการแก้ปัญหาและพัฒนาเด็กและเยาวชน

ภาษาอังกฤษ

- 2001 Author and Presenter
 Boonsit, Angkana, Victim Hearing in Criminal Justice in Thailand, Presented at 123rd the International Senior Seminar “the Protection of Victims of Crime and the Active Participation of Victims in the Criminal

Justice Process specifically considering Restorative Justice Approach, the United Nations Asia and Far East Institute of Crime and the Treatment of Offenders (UNAFEI), Japan, January - February

- 2004 Presenter

Boonsit, Angkana & Piemyat, Suwatchara, Restorative Justice: an innovation of respecting diversities in culture for the prevention of students' fighting, Presented at the SEAMEO-UNESCO Education Congress and Expo, hosted by SEAMEO & UNESCO, Bangkok, May 25th

- 2004 Author

Boonsit, Angkana, Claassen, Ron, Piemyat, Suwatchara, Restorative Justice and Domestic Violence in Thailand, USA: Journal of VOMA

- 2005 Presenter

Boonsit, Angkana, Restorative Justice in Thailand: by my experience, Restorative Justice in Emerging Countries, Presented at the UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, Bangkok, Thailand, April 24th.

1.6 ผลงานวิจัย (นอกเหนือจากงานวิจัยของกรมคุมประพฤติซึ่งเป็นหน้าที่ประจำ)

- รายงานการวิจัยเรื่อง ปัญหาคดีล่าช้าในชั้นศาล, โดยทุนอุดหนุนการวิจัยจากมูลนิธิอาเซีย, 2529
- รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้สิทธิฎีกา โดยทุนอุดหนุนการวิจัยจากมูลนิธิอาเซีย, 2534

1.7 งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ

- 2547 สถานภาพในโครงการ ผู้ร่วมวิจัย
รศ.ดร.สุวัจนรฯ เปี่ยมญาติ และคณะฯ "โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในระบบการยุติธรรมอาญาไทย" ทุนอุดหนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2547 สถานภาพในโครงการ หัวหน้าโครงการ
ดร.อังคณา บุญสิทธิ์ และคณะฯ "โครงการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทยกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์" ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1.8 ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

- กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ความรู้ทางการสังคมสงเคราะห์ในงานคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม" นางสาวธัญญา ศรีนงนุช สาขาสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล" นางจิรภา ลินธนูวา สาขาสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539
- กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการสื่อสารเพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ" ของนางแก้วตา ชัยมะโน สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542
- กรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ นางสาวนภาพรรณ จันทร์เทศ สาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 26 เมษายน 2548

1.9 วิทยากรบรรยาย/อภิปราย

- วิทยากรบรรยาย เรื่อง "โครงการและแผนงานของกรมคุมประพฤติ" วิชาการคุมประพฤติ การอภัยโทษ การพักการลงโทษ และการสงเคราะห์หลังปล่อย (สค.633) วันที่ 27 มิถุนายน และ 4 กรกฎาคม 2544
- อภิปรายเรื่อง "ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กับทางเลือกใหม่ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก" ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย" จัดโดยกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) วันพุธที่ 16 มกราคม 2545 ณ ดิกลันดิโมเตอรี ทำเนียบรัฐบาล
- อภิปรายเรื่อง "ยุทธศาสตร์ชุมชนกับการแก้ปัญหาอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด" ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "กระบวนการทัศน์ใหม่ในการกระบวนการยุติธรรมไทยกับงานคุมประพฤติ" วันที่ 14 มีนาคม 2545
- วิทยากรบรรยายเรื่อง "ทฤษฎีและหลักการในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์" ในโครงการ "นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาบังคับใช้ในประเทศไทย" จัดโดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน วันที่ 26 มกราคม 2547

- วิทยากรบรรยายเรื่อง "ยุติธรรมชุมชน : หลักการ แนวคิด และการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย" ในการอบรมหลักสูตร"นักบริหารกิจการยุติธรรม รุ่นที่ 1" จัดโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม วันที่ 12 มีนาคม 2547
- วิทยากรบรรยายเรื่อง "การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม" ในการอบรมหลักสูตร "การบริหารงานราชทัณฑ์ยุคใหม่ รุ่นที่ 2" จัดโดยกรมราชทัณฑ์ วันที่ 25 มีนาคม 2547
- วิทยากรบรรยายเรื่อง "กระบวนการยุติธรรมชุมชนและบทบาทของชุมชนในการบริหารงานยุติธรรม" จัดโดย กองกิจการชุมชนและบริการสังคม กรมคุมประพฤติ วันที่ 31 สิงหาคม 2547
- วิทยากรบรรยายเรื่อง "ขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการครอบครัวสมานฉันท์" ในการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้กระบวนการครอบครัวสมานฉันท์เชิงบูรณาการ จัดโดยกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม วันที่ 4 พฤศจิกายน 2547
- วิทยากรบรรยายเรื่อง "กระบวนการยุติธรรมทางเลือก" ในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการบุคลากรในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่ปฏิบัติงานในชุมชน ตามโครงการเสริมสร้างความยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จัดโดย สำนักงานคุมประพฤติ ภาค 9 กรมคุมประพฤติ วันที่ 12 ธันวาคม 2547
- ผู้จัดทำหลักสูตรและวิทยากรฝึกอบรม หลักสูตรผู้ปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในงานคุมประพฤติ รุ่นที่ 1-3 กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม
- วิทยากรบรรยายวิชา บทบาทของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม (ก.315) เรื่อง "การป้องกันอาชญากรรมโดยองค์กรชุมชน" และ "โครงการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน" หลักสูตรปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เดือนธันวาคม 2547
- วิทยากรบรรยายพิเศษ เรื่อง "กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมคุมประพฤติ" หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต วันที่ 16 กรกฎาคม 2548

2. นางสาวพวงทิพย์ นวลขาว เกิดวันที่ 18 มีนาคม 2511 อายุ 37 ปี

2.1 ที่อยู่ 161/511 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 27 ถ. จรัญสนิทวงศ์ แขวงบางขุนศรี เขต บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700 ที่ทำงาน สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ ถนนพรานนก แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

2.2 ตำแหน่งปัจจุบัน พนักงานคุมประพฤติ 7ว กลุ่มสืบเสาะและพินิจ สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ

2.3 ประวัติการศึกษา

- ปี 2532 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี
- ปี 2537 ปริญญาโทสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ ในกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปี 2548 ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.4 ประสบการณ์การทำงาน

- ปี 2533 – 2542 สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสงขลา 3-5 สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสงขลา, สำนักงานคุมประพฤติประจำศาลอาญารอบรี, กลุ่มงานพัฒนางานอาสาสมัครคุมประพฤติ กองกิจการชุมชนและบริการสังคม กรมคุมประพฤติ
- ปี 2542 ผู้ช่วยหัวหน้าสำนักงานคุมประพฤติประจำศาลแขวงตลิ่งชัน
- ปี 2542- 2543 พนักงานคุมประพฤติ 6ว โครงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นสำหรับประชาชน กรมคุมประพฤติ
- ปี 2543 - 2544 หัวหน้างานพัฒนาบุคคล สำนักงานเลขานุการกรม กรมคุมประพฤติ
- ปี 2544 – 2545 พนักงานคุมประพฤติ 7ว สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรมคุมประพฤติ
- ปี 2545 – 2546 พนักงานคุมประพฤติ 7ว กลุ่มงานพัฒนางานอาสาสมัครคุมประพฤติ
- ปี 2546 พนักงานคุมประพฤติ 7ว กลุ่มงานพัฒนาเครือข่ายชุมชน
- ปี 2548 -ปัจจุบัน พนักงานคุมประพฤติ 7ว กลุ่มสืบเสาะและพินิจ สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ
- เป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการคุมประพฤติ"
- เป็นวิทยากรกลุ่มในการอบรมหลักสูตร ผู้ปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในงานคุมประพฤติ

2.5 ผลงานวิชาการ

2.5.1 วิทยานิพนธ์

- ชื่อเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ: ศึกษาเฉพาะกรณีกรมคุมประพฤติ (ปี พ.ศ. 2538)

2.5.2 วิจัย

- การประเมินผลโครงการนำอาสาสมัครคุมประพฤติมาช่วยงานในสำนักงานคุมประพฤติ (พ.ศ. 2541 : ผู้วิจัย)
- การศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคุมประพฤติประจำศาลอาญาธนบุรี (พ.ศ. 2544 : ผู้วิจัย)

3. นางสาวรัชดา ไชยโยธา เกิดวันที่ 9 มิถุนายน 2514 อายุ 34 ปี

3.1 ที่อยู่ 65 หมู่ที่ 1 ตำบลตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง
ที่ทำงาน สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ ถนนพราณนก แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

3.2 ตำแหน่งปัจจุบัน พนักงานคุมประพฤติ 6ว กลุ่มสี่บเสาะและพินิจ สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ

3.3 ประวัติการศึกษา

- ปี 2536 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาจิตวิทยาและก่ารแนะแนว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี
- ปี 2543 ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปี 2547 ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3.4 ประสบการณ์การทำงาน

- ปี 2537 พนักงานคุมประพฤติ 3 สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเพชรบุรี กรมคุมประพฤติ
- ปี 2538 พนักงานคุมประพฤติ 3 กลุ่มงานวิจัยและพัฒนาระบบ กองวิชาการและแผนงาน กรมคุมประพฤติ
- ปี 2545 - ปัจจุบัน พนักงานคุมประพฤติ 6 กลุ่มสี่บเสาะและพินิจ สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ
- ปี 2547 เป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ "โครงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานคุมประพฤติ"

- เป็นคณะอนุทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ "การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในงานคุมประพฤติ"
- เป็นวิทยากรกลุ่มในการอบรมหลักสูตร ผู้ปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในงานคุมประพฤติ

3.5 ผลงานวิชาการ

3.5.1 วิทยานิพนธ์

- ชื่อเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในปัจจัยควบคุมภายในและภายนอกกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของผู้ถูกคุมความประพฤติในกรุงเทพมหานคร (ปี พ.ศ. 2543)

3.5.2 วิจัย

- การใช้เทคนิคการปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อเปลี่ยนมโนภาพแห่งตนของผู้ถูกคุมความประพฤติ (พ.ศ. 2539 : ผู้วิจัย)
- การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ถูกคุมความประพฤติ(พ.ศ. 2543 : ผู้วิจัย)
- การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในงานคุมประพฤติ (พ.ศ. 2544 : ผู้วิจัย)
- ศักยภาพการบริหารและการจัดการของกรมคุมประพฤติ (พ.ศ. 2545 : ผู้วิจัย)